

RAPPORT

Nationaal MilieuProgramma en rijksprogramma's

Samenhang rijksprogramma's met milieubeleid

Klant: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Referentie: BJ9049-MI-RP-230302-1427

Status: Definitief/02

Datum: 18 juli 2024

Laan 1914 no.35
3818 EX Amersfoort
Netherlands
Mobility & Infrastructure

Telefoon: +31 88 348 20 00
Fax: +31 33 463 36 52
Email: info@rhdhv.com
Website: royalhaskoningdhv.com

Titel document: Nationaal MilieuProgramma en rijksprogramma's

Sub titel: Samenhang rijksprogramma's met milieubeleid
Referentie: BJ9049-MI-RP-230302-1427
Uw kenmerk -

Status: 02/Definitief
Datum: 18 juli 2024
Projectnaam: Samenhang NMP
Projectnummer: BJ9049
Auteur(s): RHDHV

Opgesteld door: RHDHV

Gecontroleerd door: RHDHV

Datum: 18 juli 2024

Goedgekeurd door: RHDHV

Datum: 18 juli 2024

Classificatie

Projectgerelateerd

Inhoud

1	Introductie	1
2	Bevindingen	3
2.1	Het Nationaal MilieuProgramma	3
2.2	Globale beschrijving en doelen per rijksprogramma	4
3	Versterkend of op gespannen voet staan	64
4	Verantwoording	66

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden veelevoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

1 Introductie

Hoofdstuk 1 betreft de introductie van dit rapport, met daarin de centrale vraag, de context van de vraag, de aanpak van het onderzoek en een inventarisatie en analyse van versterkingen en bedreigingen. Ook is aangegeven welke kanttekeningen bij deze analyse te zetten zijn en wat de betekenis is van het rapport.

Centrale vraag

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wil vanuit het opstellen van een nieuw Nationaal MilieuProgramma (NMP) zicht krijgen op mogelijke relaties met andere rijksprogramma's. Het ministerie heeft daarom Royal HaskoningDHV (RHDHV) gevraagd om deze rijksprogramma's op globale inhoud te bekijken en te beoordelen op **ambitie** en **hoofddoelen** om zo tot een beeld te kunnen komen of deze rijksprogramma's bijdragen aan het realiseren van de doelen van het concept-NMP¹. Gezocht wordt naar een overzicht van de samenhang van het concept-NMP met andere rijksprogramma's: waar verstreken rijksprogramma's elkaar en waar ontstaat mogelijk wrijving?

Er worden drie planetaire crises onderscheiden: de klimaatcrisis, de biodiversiteitscrisis en de vervuilingcrisis. Deze crises hangen met elkaar samen. Het concept-NMP richt zich primair op de vervuilingcrisis. Er is tevens de behoefte om zicht te krijgen op rijksprogramma's die ook ingrijpen op deze crises. De vraag is welke dit dan specifiek zijn en hoe deze rijksprogramma's vervolgens al dan niet bijdragen aan het verstreken van de doelen van het concept-NMP.

Context van de vraag

Het doel van het onderzoek is om zicht te krijgen hoe de relatie tussen de doelen van het concept-NMP en andere rijksprogramma's er uit ziet. De vraag is aan welke doelen wordt al uitwerking gegeven, aan welke niet en waar de doelen van de rijksprogramma's (potentieel) op gespannen voet staan met de doelen uit het concept-NMP. Daarnaast wordt ook in beeld gebracht op welke planetaire crisis dan wel crises de rijksprogramma's zich primair richten. Dit was niet altijd duidelijk uit de rijksprogramma's te halen. Dus betreft het in die gevallen een interpretatie van RHDHV waar rijksprogramma's primair op ingrijpen.

Het Ministerie van IenW in het algemeen en het concept-NMP-team in het bijzonder, wil het resultaat van deze bureaustudie benutten om gesprekken aan te gaan met departementen over de verschillende rijksprogramma's. Uit die gesprekken kunnen mogelijk andere inzichten naar voren komen als het gaat over de beschreven samenhang met het concept-NMP of over de crises waar de rijksprogramma's primair op ingrijpen. Deze inzichten worden daar waar relevant dan verder benut door het ministerie in de totstandkoming van het NMP zelf. Daarom betreft deze rapportage nadrukkelijk een werkdocument dat ondersteunend is om zicht te krijgen op de samenhang van rijksprogramma's met het concept-NMP en om hierover het gesprek aan te gaan.

Aanpak onderzoek

Het onderzoek betreft met name een bureaustudie. Er is per document een globale beschrijving opgesteld en de doelen zijn benoemd. Vervolgens zijn deze vergeleken met de doelen van het concept-NMP. Hiervoor is de concept versie Doelenboom van 4 maart 2024 benut.

In een werksessie zijn de begrippen 'versterkend' en 'op gespannen voet staan' nader gedefinieerd. Na deze sessie zijn de rijksprogramma's bestudeerd en is in beeld gebracht welke doelen uit de rijksprogramma's versterkend zijn aan en welke op gespannen voet staan met de doelen uit het concept-

¹ Het NMP is ten tijde van het opstellen van dit werkdocument in wording. Vandaar dat het hier wordt gesproken over het concept-NMP. De streefbeelden en doelen waarover in dit rapport wordt gesproken zijn daarom dus ook nog in concept. Dit wordt in de tekst verder niet meer genoemd, maar moet wel in gedachten worden gehouden bij het lezen van het rapport.

NMP en waarom. Alle informatie is in een overzichtstabel gezet (zie bijlage 1) en is in een rapportage verder uitgewerkt. Als laatste is het geheel in een visueel gezet (zie bijlage 2).

Inventarisatie

In het kader van dit onderzoek zijn zoveel mogelijke nationale rijksprogramma's beschouwd. De volgende criteria zijn gehanteerd voor te analyseren rijksprogramma in de overzichtstabel:

1. Het betreft een rijksprogramma waarmee uitvoering wordt gegeven aan Rijksbeleid. Het begrip rijksprogramma wordt breed gehanteerd. Het kan bijvoorbeeld ook een visie of de aankondiging van een rijksprogramma in een kamerbrief zijn.
2. Het betreft een nationaal rijksprogramma. Dus niet een Europees of regionaal/ lokaal programma.
3. Het betreft vooral koepelprogramma's. Dus zo min mogelijk verdere deeluitwerkingsprogramma's onder een koepelprogramma.
4. Het rijksprogramma moet vindbaar/gepubliceerd zijn.

Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een lijst met 47 documenten die nader zijn onderzocht.

Analyse doelen die elkaar versterken of op gespannen voet staan

Er is een koppeling gemaakt tussen de doelen van het concept-NMP en de doelen van de rijksprogramma's en er is nagegaan of de doelen elkaar versterken of op gespannen voet met elkaar staan.

Wanneer wordt gesproken over het versterkend zijn aan of het op gespannen voet staan met de doelen uit het concept-NMP?

- Versterkend: er is sprake van 'versterking' als er in de beschouwde documenten doelen worden gesteld die helpen bij het behalen van de streefbeelden en de onderliggende strategische doelen voor 2050 van het concept-NMP en vice versa.
- Op spannen voet staan: er is sprake van 'op gespannen voet staan' als er in de beschouwde documenten doelen worden gesteld die op een bepaalde manier schuren met streefbeelden en de onderliggende concept strategische doelen voor 2050 van het concept-NMP.

Kanttekeningen

Met dit onderzoek wordt niet gepretendeerd 'dekkend' te zijn. Alleen de rijksprogramma's zijn meegenomen die openbaar zijn of die zijn aangedragen door anderen (o.a. de opdrachtgever). Dit rapport moet uitnodigen tot een gesprek met de collega's die betrokken zijn bij de verschillende rijksprogramma's.

2 Bevindingen

Dit hoofdstuk bevat de bevindingen uit het onderzoek. Er wordt een koppeling gelegd met de overzichtstabel (zie bijlage 1). In de eerste paragraaf staat het concept-NMP centraal. Vervolgens worden de verschillende rijksprogramma's behandeld.

2.1 Het Nationaal MilieuProgramma

Het concept-NMP heeft de ambitie dat Nederland in 2050 gezond, schoon en veilig is. De gezondheid van mens en dier en al het andere dat leeft staat in deze nationale milieuvisie centraal.

Het concept-NMP streeft ernaar om samenhang te brengen in het rijksbeleid ten aanzien van het milieubeleid gericht op de aanpak van vervuiling. Ook gaat het concept-NMP in op de samenhang in de aanpak van vervuiling met de twee andere planetaire crises: klimaatverandering en biodiversiteitsverlies. Het concept-NMP stelt duurzaamheid als doel in al het rijksbeleid, zoals voor mobiliteit, industrie, landbouw en ruimte. De woningbouwopgave, de energietransitie, de mobiliteit en de economie zetten druk op de kwaliteit van onze leefomgeving. Daarom bezint het concept-NMP zich zowel op de gezondheid van onze leefomgeving als op de duurzaamheid van onze economie in de toekomst.

Planetaire crises

Er is sprake van drie 'planetaire crises': klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en vervuiling. Het concept-NMP richt zich met name op de derde crisis. De andere crises worden in andere rijksprogramma's uitgewerkt. De rijksprogramma's overlappen deels en waar de inzet voor klimaat en biodiversiteit raakvlakken heeft met het voorkomen van de aantasting van ons leefmilieu, maakt dit ook onderdeel uit van het concept-NMP.

Het hoofddoel waar het concept-NMP zich op wil richten is een gezond, schoon en veilig leefmilieu in 2050, waarbij de milieugerelateerde risico's voor de gezondheid en het ecosysteem verwaarloosbaar zijn. Dit hoofddoel is voornamelijk nader uitgewerkt in drie streefbeelden:

1. Streefbeeld 2050 Gezonde Leefomgeving

In 2050 leven we in een gezonde en veilige omgeving met goede luchtkwaliteit en verwaarloosbare gezondheidseffecten door geluid, trillingen en geur. Productieprocessen, infrastructuur, installaties, transporten en producten zijn schoon en veilig. Inwoners voelen zich veilig.

2. Streefbeeld 2050 Vitale Ecosystemen

In 2050 zijn de ecosystemen in Nederland vitaal en veerkrachtig. De ecosystemen in water, bodem en lucht zijn divers: er leven veel verschillende soorten planten, dieren en organismen. Binnen de natuurlijke dynamiek zijn de ecosystemen in balans. Alleen dan kunnen hun waardevolle diensten aan de maatschappij duurzaam blijven leveren.

3. Streefbeeld 2050 Duurzame Economie

In 2050 hebben we een blijvend duurzaam economisch systeem in Nederland waarin milieuschade beperkt is. De milieukwaliteit is geborgd. We hebben uitsluitende veilige producten en productieketens, waarbij geen gevaarlijke en milieuschadelijke stoffen vrijkomen, en de kansen van het duurzaam verdienpotentieel benut worden.

Per streefbeeld zijn voornamelijk een aantal strategische en operationele doelen geformuleerd. De strategische doelen zoals ze gelden voor het concept-NMP bij het opstellen van deze rapportage zijn in Tabel 1 opgenomen. De bijbehorende operationele doelen zijn niet meegenomen in de analyse en worden verder niet genoemd.

Tabel 1: Streefbeelden en strategische doelen uit het concept-NMP

Streefbeeld	Strategische doel
Gezonde Leefomgeving	De uitstoot van luchtverontreinigende stoffen door de mens neemt steeds verder af. De resterende uitstoot is in 2050 een te verwaarlozen verstoring van het mondiale ecosysteem en maatschappelijk aanvaardbaar.
	Inwoners lopen geen ernstige gezondheidsschade op door geluidhinder.
	Inwoners lopen geen ernstige gezondheidsschade op door geurhinder.
	Inwoners lopen geen ernstige gezondheidsschade op door trillinghinder.
	Inwoners ervaren geen negatieve gezondheidseffecten door productie, transport, opslag en gebruik van schadelijke (chemische) stoffen Inwoners voelen zich veilig.
	Nederland is veilig door verminderen van de veiligheidsrisico's voor de omgeving van industriële activiteiten, transport en overige activiteiten. Nederland veilig door beperken veiligheidsrisico's van nucleaire activiteiten en straling a.g.v. elektromagnetische velden.
	Hittestress
Vitale Ecosystemen	Een goede ecologische en chemische toestand van de bodem.
	Een goede ecologische en chemische toestand van het water (grondwater, oppervlaktewater, zout water en zoetwater).
	Een goede ecologische en chemische toestand van de lucht.
	Gezonde en veerkrachtige ecosystemen (integrale gecumuleerde kwaliteit, bodem, water en lucht).
Duurzame Economie	Een 100% aanbod aan duurzame en veilige producten en diensten met goede milieuprestaties gedurende de hele levenscyclus door ondernemers.
	Een 100% vraag naar duurzame en veilige producten en diensten met goede milieuprestaties gedurende de hele levenscyclus door consumenten.
	Maak door stimulerende randvoorwaarden 100% duurzaam ondernemen en sluitende businesscases mogelijk.
	Vanzelfsprekende aandacht voor duurzame economische ontwikkeling en verdien vermogen in transitie en sectorale opgaven.
	Blijvende vanzelfsprekende duurzame economische parameters en beleid op macro economische niveau.

2.2 Globale beschrijving en doelen per rijksprogramma

In deze paragraaf worden 47 documenten behandeld. Naast de globale beschrijving per document worden indien mogelijk ook de doelen per document en de toepassing van deze doelen² aangegeven. Daarnaast wordt het karakter van het document benoemd, wordt aangegeven op welke planetaire crises/crisis het document primair gericht is, welk ministerie verantwoordelijk is voor het rijksprogramma, of het rijksprogramma is vastgesteld, wat de status van het rijksprogramma is en voor welke looptijd/ tijdshorizon het betreft.

² Met toepassing doel wordt een nader uitwerking en/of toelichting van het doel bedoeld afhankelijk van het programma.

01 Programma Water en Bodem Sturend

Beschrijving

Water en bodem zijn van grote invloed op ons dagelijks leven. We halen ons drinkwater uit de bodem. De bodem biedt stevigheid, als fundament voor onze wegen en huizen. Inmiddels lopen we steeds vaker tegen de grenzen van het water- en bodemsysteem aan. Bovendien zet het veranderende klimaat alles op scherp. Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, kunnen we in Nederland ook in de toekomst met een ander en grillig klimaat blijven leven, wonen en werken. Het programma Water en Bodem Sturend is deels bestaand beleid, deels nieuw, aanscherping en geeft invulling aan andere programma's.

Voor het Programma Water en Bodem Sturend is een contourennotitie vastgesteld. De contourennotitie geeft de hoofdlijnen (inhoud en organisatie/governance) van het programma weer. Het bevat de randvoorwaarden voor water en bodem, waardoor de Aanpak voor Ruimte voor de Rivier, het Integraal Rivier Management, de Programmatische Aanpak Grote Wateren, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Deltaprogramma direct afgeleid zijn van het Programma Water en Bodem Sturend.

Het Programma Water en Bodem Sturend is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Wonen en werken in veilige omgeving, met een gezonde bodem en voldoende en schoon water.

Toepassing doel

Voor de uitgangspunten om 'water en bodem sturend' vorm te geven worden de adviezen van de Deltacommissaris gevolgd:

- Voldoende ruimte reserveren voor waterveiligheid;
- Zorg voor voldoende zoetwater;
- Strategische grondwatervoorraden beschermen;
- Ruimtelijk adaptief zijn;
- Meerlaagsveiligheid³, en;
- Transitie van het landelijk gebied.

Dit leidt tot de volgende uitgangspunten:

- Niet afwentelen op toekomstige generaties;
- Niet afwentelen naar andere gebieden of functies;
- Niet afwentelen van privaat naar publiek.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering

Trekker

IenW

³ Meerlaagsveiligheid werkt in drie 'lagen'. De eerste laag is preventie: het zoveel mogelijk voorkomen van een overstroming. De tweede laag richt zich op het realiseren van een duurzame ruimtelijke inrichting van ons land. De derde laag zet in op een betere (organisatorische) voorbereiding op een mogelijke overstroming (rampenbeheersing). Meerlaagsveiligheid gaat uit van een risicobenadering, het gaat om zowel kansen op als mogelijke gevolgen van overstromingen (STOWA, 2024).

Vastgesteld?

Ja

Status

Ontwerp

Looptijd

Periode voor 2030, tussen 2030-2050 en na 2050.

02 Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater

Beschrijving

In de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is een Nationaal Programma Bodem en Ondergrond aangekondigd, met als doel het duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem, ondergrond en grondwater. Het programma Bodem, Ondergrond en Grondwater verbindt het bodembeleid met ruimtelijke beleid. Het programma zet voor de komende jaren de koers uit voor de invulling van de balans tussen beschermen en benutten van de bodem. Een vitale bodem is een bodem die zowel chemisch, fysisch als biologisch in balans is en de gewenste ecosysteemdiensten kan leveren.

Het programma Bodem, Ondergrond en Grondwater is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Het Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater

1. Het behouden van de maatschappelijke functies van de bodem en waar nodig en mogelijk duurzaam versterken, en;
2. Het toewerken naar vitale bodems, een efficiënt en duurzaam ingerichte ondergrond en voldoende grondwater van een geschikte kwaliteit.

Toepassing doel

De maatschappelijke opgaven voor bodem, ondergrond en grondwater worden uitgewerkt naar leidende principes en instrumenten voor ruimtelijke ontwikkeling en gebiedsprocessen. Omgekeerd stellen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen eisen (opgaven) aan de vitaliteit van de bodem, ondergrond en grondwater.

Karakter

Programma

Crises

Vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Ontwerp

Looptijd

2025-2030/2035 met een doorkijk naar de doelen voor 2050 en verder.

03 Nationaal Waterprogramma

Beschrijving

Om ons land ook voor de komende generaties veilig, aantrekkelijk en leefbaar te houden, is het Nationaal Water Programma ontwikkeld. Dit programma beschrijft de hoofdlijnen en ambities van het nationale waterbeleid: waterveiligheid, waterkwaliteit en klimaatadaptatie. Het beschrijft tevens de uitvoering daarvan en het beheer van de rijkswateren en rijkswaargeven. De wateropgaven staan niet op zichzelf; een integrale aanpak met andere opgaven in de fysieke leefomgeving zoals de energietransitie, de woningbouw en de transitie landelijk gebied is noodzakelijk. Voor een integrale aanpak van de opgaven wordt het water- en bodemsysteem meegenomen als leidend principe.

Het Nationaal Water Programma is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executievekracht (NOVEX). Belangrijke onderdelen van het Nationaal Water Programma zijn de stroomgebiedbeheerplannen, het Overstromingsrisicobeheerplan en het Programma Noordzee, die als wettelijke bijlagen zijn opgenomen.

Doel

In het Nationaal Water Programma stelt het kabinet drie hoofdambitie voor 2050 en verder:

1. Een veilige en klimaatbestendige delta;
2. Een concurrerende, duurzame en circulaire delta;
3. Een schone en gezonde delta met hoogwaardige natuur.

Toepassing doel

Het kabinet heeft de afgelopen jaren het waterbeleid en de uitvoering daarvan verder versterkt en het Nationaal Water Programma bouwt hier op verder. Belangrijke onderdelen van dit Nationaal Water Programma zijn:

- Werken aan klimaatadaptatie en zoetwaterbeschikbaarheid met stresstesten en adaptatiestrategieën, de impulsregeling klimaatadaptatie en het maatregelpakket zoetwater, een voorkeursvolgorde voor waterbeheer, de strategie klimaatbestendige zoetwatervoorziening hoofdwatersysteem en actief grondwatervoorraadbeheer.
- Voortzetting van het beleid voor waterveiligheid en de uitvoering daarvan via onder andere het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en het Overstromingsrisicobeheerplan.
- Verankering van het rijksbeleid dat voortkomt uit de herijking van de Deltabeslissingen en voorkeursstrategieën.
- Werken aan schoon en ecologisch gezond (grond)water met de maatregelen in de stroomgebiedbeheerplannen voor de Kaderrichtlijn Water, de Programmatische Aanpak Grote Wateren, het Deltaplan Agrarisch waterbeheer en het actieprogramma PFAS in water.
- Het in samenhang bezien van water en scheepvaart en het versterken van een vlot, veilig, robuust en duurzaam goederenvervoersysteem over water.
- Water en bodem als leidend principe bij ruimtelijke planvorming.
- Een nationale watersysteemverkenning waarin lopende analyses op het gebied van waterveiligheid, zoetwatervoorziening, ruimtelijke adaptatie, waterkwaliteit en scheepvaart in samenhang worden bezien, met als doel om voor het nationale watersysteem als geheel integraal afgewogen, lange termijn besluiten voor te bereiden.
- Het Programma Noordzee stelt de kaders voor ruimtelijk gebruik van de Noordzee in relatie tot de toestand van het mariene ecosysteem, en voor het beleid gericht op het verbeteren van de milieutoestand. Het beschrijft ook de integrale aanpak die nodig is om een balans te bereiken tussen de verschillende maatschappelijke transitie voor duurzame voedselvoorziening, natuurherstel en duurzame energie, en voldoende ruimte voor andere gebruiksfuncties op de Noordzee, zoals scheepvaart en zandwinning, passend bij de afspraken uit het Noordzeeakkoord. Tevens bevat het

programma maatregelen om de milieutoestand van de Noordzee te verbeteren, als uitwerking van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie en zijn de windenergiegebieden aangewezen waarmee invulling kan worden gegeven aan de klimaatdoelstellingen van het kabinet.

- Een gebiedsgerichte aanpak van de wateropgaven voor de Zuidwestelijke Delta, de Rijn-Maasmonding, de grote rivieren (Programma Integraal Rivier Management), het IJsselmeergebied, de Waddenzee en Eems-Dollard en de kanalen in het beheer van het Rijk.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2027

04 Programma Integraal Riviermanagement

Beschrijving

We krijgen steeds meer te maken met extreme wateroverlast én langere droogteperiodes en daardoor knelpunten in waterafvoer, voor scheepvaart en andere economische functies. De kwaliteit en de kwantiteit van het water en de natuur zijn onvoldoende op orde. Als het riviersysteem niet beter gaat functioneren dan zijn de effecten voor mens, natuur, economie en ruimte negatief en mogelijk zelfs bedreigend voor het welzijn en de welvaart in Nederland. Het Programma Integraal Riviermanagement richt zich op de rivierbodemplugging en sedimenthuishouding en de afvoer- en bergingscapaciteit. Dit zijn belangrijke systeemkenmerken voor een toekomstbestendig en ecologisch gezond riviersysteem dat de vijf rivierfuncties en duurzaam gebruik kan blijven faciliteren.

Het Programma Integraal Riviermanagement is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executievekracht (NOVEX). Het programma is integraal onderdeel van het Nationaal Water Programma en complementair aan bestaande rijksprogramma's, zoals het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Doel

1. Komen tot een toekomstbestendig riviereengebied dat als systeem goed functioneert en meervoudig bruikbaar is.
2. Systeemkenmerken verbeteren om rivierfuncties zoveel mogelijk te blijven faciliteren en in lijn blijven met (internationale) wet- en regelgeving.

Toepassing doel

De vijf rivierfuncties waarop het Programma Integraal Riviermanagement zich richt, zijn:

1. Waterafvoer (ten behoeve van bescherming tegen overstromingen),
2. Zoetwaterbeschikbaarheid en drinkwatervoorziening,
3. Natuur en ecologische waterkwaliteit,
4. Bevaarbaarheid
5. Regionale economische ontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit.

In de uitwerking en uitvoering van het Programma Integraal Riviermanagement wordt extra aandacht besteed aan maatregelen die aan meerdere rivierfuncties een oplossing bieden (synergie). Het programma zal ook inzichtelijk maken waar knelpunten zijn of ontstaan in relatie tot de (combinatie van) rivierfuncties.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Ontwerp

Looptijd

Tot 2026, 2050, met een doorkijk naar 2100. De planhorizon is 2050. Het Programma Integraal Riviermanagement werkt met een zesjaarlijkse cyclus.

05 Kaderrichtlijn Water Impulsprogramma

Beschrijving

De Kaderrichtlijn Water is een Europese richtlijn die op 22 december 2000 van kracht is geworden. Doelstelling is het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater en grondwater. De EU-lidstaten moeten deze 'goede toestand' uiterlijk in 2027 realiseren. De Kaderrichtlijn Water ligt vast in de Omgevingswet (voorheen Waterwet).

Omdat het halen van de doelstellingen van het Kaderrichtlijn Water niet snel genoeg ging, is het Kaderrichtlijn Water Impulsprogramma in werking gesteld. Het impulsprogramma streeft er naar om de doelen tóch te halen en hier de nodige extra stappen voor te zetten. Het gaat om de uitvoering van eerder afgesproken maatregelen: o.a. uit de Stroomgebiedsbeheersplannen 2022-2027 (bijlage van het Nationaal Waterprogramma 2022-2027) en om een verdere uitwerking van ruimtelijke inrichtingsmaatregelen ten behoeve van de waterkwaliteit (vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied).

Doel

Een stevige, aanvullende inzet op het uitvoeren van verbeteracties voldoen aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water. Focus is in de eerste plaats om te zorgen dat provincies, waterschappen, gemeenten en Rijk tijdig kunnen doen en uitvoeren wat is afgesproken.

Toepassing doel

In het Kaderrichtlijn Water-werkplan voor 2022-2027 zijn drie sporen benoemd waarlangs de komende jaren wordt gewerkt aan de Kaderrichtlijn Water-opgave. Te weten:

1. Grip op de uitvoering;
2. Tussenuvaluatie 2024, en;
3. Verantwoording 2027.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2027

06 Programma Noordzee

Beschrijving

Het Programma Noordzee is een zelfstandige bijlage van het Nationaal Water Programma. Het is een beleidsdocument dat zich richt op de ruimtelijke indeling van de Noordzee en het bereiken van een goede milieutoestand in een van de meest intensief gebruikte zeeën ter wereld. De Noordzee biedt kansen voor duurzame ontwikkelingen en voor het invullen van urgente maatschappelijke opgaven (waaronder de transitie naar volledige duurzame energie in 2050).

Het Programma Noordzee is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraft (NOVEX).

Doel

Het bereiken van een duurzaam en veilig gebruik van de Noordzee dat bijdraagt aan de maatschappelijke, economische en ecologische doelstellingen van Nederland.

Toepassing doel

De opgave is om de juiste maatschappelijke balans te vinden om te kunnen komen tot een ruimtelijke ontwikkeling van de Noordzee die efficiënt en veilig is en past binnen de randvoorwaarden van een gezond ecosysteem. De concrete uitwerking van deze opgave gebeurt op basis van de voortzetting van bestaand beleid, en nieuw beleid.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2027

07 Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Beschrijving

In het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer werken boeren en tuinders samen met waterschappen aan schonere en voldoende water en een betere bodem. Het programma is gestart in 2013. Vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden agrarisch ondernemers gestimuleerd en gefaciliteerd om de uitdagingen op het gebied van water en bodem effectief aan te gaan.

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer is een initiatief van LTO en wordt in co-creatie uitgevoerd door de Unie van Waterschappen, ministeries van IenW en LNV en IPO namens de provincies. Daarbij krijgt het programma ondersteuning van de RVO en het Kadaster.

Doel

Samen werken aan de wateropgaven waar Nederland voor staat.

Toepassing doel

Het programma werkt aan:

- Waterkwantiteit en klimaat;
- Waterkwaliteit, en;
- Betere bodem.

Karakter

Uitvoeringsprogramma

Crises

Vervuiling

Trekker

LTO (in samenwerking met de ministeries van IenW en LNV)

Vastgesteld?

Nee (LTO is geen overheidsorgaan en stelt dus ook niet iets vast)

Status

Definitief

Looptijd

2013-2027

08 Nationaal Programma Landbouwbodems

Beschrijving

Het ministerie van LNV streeft met het Nationaal Programma Landbouwbodems de bodemkwaliteit te verbeteren door het stimuleren van duurzaam bodembeheer. Binnen het Nationaal Programma Landbouwbodems werkt het ministerie van LNV samen met publieke en private partijen om alle landbouwbodems duurzaam te beheren. Om de beleidsdoelen van het Nationaal Programma Landbouwbodems te bereiken, zijn binnen het programma vier verschillende sporen opgezet: kennisontwikkeling & verspreiding; innovatie opgaven agroketen; regionale initiatieven; beleidsimpulsen duurzaam beheer.

Doel

Het NPL kent twee hoofddoelen:

1. Alle landbouwgronden duurzaam beheerd in 2030, en;
2. Extra reductie van 0,5 Mton CO₂-eq. door extra koolstofvastlegging in landbouwbodems.

Toepassing doel

Er worden de volgende uitgangspunten in acht genomen:

- Kennis ontwikkelen en delen als basis voor het programma;
- Komen tot eenduidige en praktische instrumenten om de bodemkwaliteit te meten en duurzaam bodembeheer te monitoren;
- Aansluiten bij de praktijk en bestaande initiatieven, en;
- Duurzaam bodembeheer economisch aantrekkelijk maken.

Karakter

Programma

Crises

Vervuiling

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2019-2030

09 Deltaprogramma

Beschrijving

Nederland staat voor grote ruimtelijke opgaven en transities in de landbouw, natuurherstel, woningbouw en energievoorziening. Tegelijkertijd lopen we op diverse plaatsen aan tegen de grenzen van het water- en bodemsysteem én van de technische oplossingen. Deze transities moeten toekomstbestendig en passend bij de lange termijn klimaatopgaven worden aangepakt. Het Deltaprogramma beschermt Nederland tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en draagt bij aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting in de domeinen woningbouw, landbouw en de inrichting van het landelijk gebied.

Het Deltaprogramma zet in op waterveiligheid, zoetwatervoorziening en ruimtelijke adaptatie. Voor elk van deze onderwerpen is er een onderliggend deltaplan. Het Deltaplan Zoet Water en het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie worden ook besproken in dit onderzoek. Het Deltaplan Waterveiligheid heeft geen relatie met het concept-NMP en is daarom niet meegenomen.

Doel

Een veilige en leefbare delta, nu, in 2050 en ver daarna.

Toepassing doel

N.v.t.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering

Trekker

IenW, LNV en BZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2024-2050 en verder

10 Deltaplan Zoet Water

Beschrijving

Nederland moet zich aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering. We krijgen te maken met langere perioden van droogte, meer laagwater in de rivieren en toenemende kans op hevige buien met wateroverlast. Het aanbod van zoetwater is niet altijd toereikend voor de vraag. Ook verzilting, onder meer door de stijging van de zeespiegel, vormt een bedreiging voor de zoetwaterbeschikbaarheid in Nederland. Anticiperen op deze ontwikkelingen is daarom in het belang van de Nederlandse economie en maatschappij. Daarbij lopen we tegen de grenzen aan van onze mogelijkheden om binnen het huidige watersysteem oplossingen te vinden voor de droogteproblematiek. Structurele maatregelen in het watersysteem en meer waterbewustzijn bij het watergebruik zijn nodig om Nederland weerbaar te maken tegen watertekorten. Het Deltaplan Zoet Water moet er voor zorgen dat bij ruimtelijke inrichting rekening gehouden wordt met waterbeschikbaarheid en wateroverlast, watergebruikers zuiniger omgaan met water en waterbeheerders water beter vasthouden, bergen en opslaan.

Het Deltaplan Zoet Water is een uitwerking van het Deltaprogramma.

Doel

Ervoor zorgen dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten.

Toepassing doel

De opgave is een gezond en evenwichtig (grond)watersysteem in stand te houden en te bevorderen, cruciale gebruiksfuncties te beschermen en het beschikbare zoetwater effectief en zuinig te gebruiken.

Er zijn vijf nationale doelen voor zoetwatervoorzieningen:

1. Gezond en evenwichtig watersysteem;
2. Cruciale gebruiksfuncties beschermen;
3. Concurrentiepositie weerafhankelijke sectoren verbeteren;
4. Water effectief en zuinig gebruiken, en;
5. Waterkennis, -kunde en -innovaties ontwikkelen.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering

Trekker

IenW en EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2027

11 Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

Beschrijving

Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Dat levert risico's op voor onze economie, gezondheid en veiligheid. Het is van groot belang dat Nederland zich aanpast aan deze veranderingen. Ook in het landelijk gebied kan aanzienlijke schade optreden. Stortbuien en langdurige neerslag veroorzaken ook daar wateroverlast. Op ander momenten ontstaat juist droogteschade. Hitte veroorzaakt tuitzettingsproblemen bij spoorwegen, bruggen en andere infrastructuur. Ook raakt hitte de gezondheid van kwetsbare mensen, zoals ouderen en jonge kinderen. In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie staan alle projecten en maatregelen die ervoor gaan zorgen dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Het Deltaplan moet er voor zorgen dat wateroverlast, droogte, hittestress en de gevolgen van overstromingen worden beperkt.

Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is een uitwerking van het Deltaprogramma.

Doel

Een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland.

Toepassing doel

In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie zijn zeven ambities opgenomen. Hierin staat hoe gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk het proces van ruimtelijke adaptatie willen versnellen en intensiveren.

De zeven ambities zijn:

1. Kwetsbaarheid in beeld brengen
2. Uitvoeringagenda opstellen
3. Risicodialoog voeren en strategie opstellen
4. Meekoppelkansen benutten
5. Reguleren en borgen
6. Stimuleren en faciliteren
7. Handelen bij calamiteiten

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering

Trekker

IenW en EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2018-2024

12 Nationaal Programma Landelijk Gebied

Beschrijving

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied schetst een strategie op hoofdlijnen die richting geeft aan toekomstbestendige ontwikkeling van functies in het landelijk gebied en de ruimtelijke ontwikkeling van de agrarische sector, met ruimte voor agrarische functies in de voor landbouw goed geschikte gebieden, inclusief ruimte voor wonen, verbetering van leefbaarheid, luchtkwaliteit en andere onderdelen van milieu, natuur en leefomgevingskwaliteit. Met deze strategie dragen we bij aan een optimale en integrale planning van functies, zodat we schaarse ruimte efficiënt en effectief benutten ten dienste van de maatschappelijke opgaven in de gebieden. Zo kan tevens in beeld worden gebracht waar op termijn ruimte kan ontstaan voor nieuwe functies in het kader van energie en zoetwaterbeschikbaarheid. Het beoogde effect van het programma is om keuzes ten aanzien van de inrichting van de leefomgeving in het landelijk gebied door publieke (en private) partijen positief te beïnvloeden.

Doel

Het weer in balans brengen van het landgebruik met de grenzen van de natuurlijke systemen.

De doelen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied geven aan wat er bereikt moet worden in het landelijk gebied. Deze doelen zijn vaak gebaseerd op (inter)nationale verplichtingen en richten zich op de thema's natuur, water en klimaat.

Natuur			Water	Klimaat		
VHR	N2000	NNN & Bossenstrategie	KRW	Adaptatie	Landgebruik	Landbouw
<p>2030: maatregelen treffen om voor ten minste 30% van de in 2019 in een ongunstige Svl verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige Svl te bereiken, dan wel een sterk positieve trend in gang gezet</p>	<p>2025: 40% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2025 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde</p>	<p>2027: Tussen 2011 en 2027 realisatie van 80.000 ha nieuwe natuur conform NNN</p> <p>Overlap met Bossenstrategie door 15.000 ha nieuw bos conform NNN</p>	<p>2027: Concentraties nutriënten (P & N) in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen</p>	<p>2050: Beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken</p>	<p>2030: Landelijke koolstof-vastlegging in minerale landbouwbodems van 0,5 Mton CO₂ eq. extra t.o.v. basispad KEV 2021</p>	<p>2030: Landelijke emissie reductie-opgave broeikas-gassen voor de veehouderij en mestaan-wending in de akkerbouw van 5 Mton CO₂ eq.</p>
<p>2030: Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en -habittypen zoveel mogelijk te stoppen</p>	<p>2030: 50% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2030 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde</p>	<p>2030: realisatie van 37.400 ha nieuw bos tussen 2021 en 2030.</p>	<p>2027: Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen.</p>		<p>2030: Landelijke emissie-reductieopgave broeikasgassen van 1 Mton CO₂ eq. in veenweide</p>	<p>2030: landelijke methaan emissie-reductie-opgave voor de veehouderij en mestaanwending akkerbouw van 3,82 Mton CO₂ eq. conform Global Methane Pledge (onder-deel van broeikas-gas-reductie 5 Mton)</p>
<p>2030: maatregelen treffen om 30% van het totale areaal dat niet in goede conditie is in goede conditie te brengen</p>	<p>2035: 74% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2035 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde</p>	<p>2030: In 2030 14.000 extra hectare bos met natuurfunctie te realiseren, deels als onderdeel 37.400 ha nieuw bos</p>	<p>2027: Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand per grondwaterlichaam, conform Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)</p>		<p>2030: Landelijke koolstof-vastlegging in bomen/bos/natuur van 0,4 – 0,8 Mton CO₂ eq. extra t.o.v. emissies basispad KEV 2021</p>	
<p>2030: maatregelen treffen om 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige Svl te realiseren</p>	<p>2027: hydrologische condities voor alle N2000-gebieden voldoen aan ecologische vereisten</p>	<p>2030: het bestaande bos waar nodig te revitaliseren.</p>	<p>2027: voor oppervlaktewaterlichamen waar mogelijk maatregelen nemen om een meer natuurlijke toestand te bereiken, bestaande uit de maatregelen in de stroomgebied-beheerplannen aangevuld met grootschalig herstel van het beekdal</p>			
Ondersteunende doelen voor natuur, water en klimaat						
Groenblauwe-dooradering (GBDA)						
2030: 50% van opgave landelijk gebied per provincie, exclusief het NNN. De opgave is hierbij het verschil tussen huidig % GBDA en doel van 10% GBDA in 2050.						
2050: 10% GBDA in landelijk gebied per provincie, exclusief het NNN.						

Toepassing doel

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied werkt met een set structurerende keuzes. Deze (ruimtelijke) keuzes geven aan hoe er toegewerkt wordt naar doelbereik. De structurerende keuzes zijn:

1. Overgangsgebieden;
2. Inpassing areaal agrarische natuur/nieuwe natuur;
3. Invulling 10% groenblauwe dooradering;
4. Peilopzet veenweide;
5. Waterbeschikbaarheid verzilte gebieden;
6. Verhogen grondwaterpeilen op hoge zandgronden;
7. Grootschalig beekdalherstel op hoge zandgronden;
8. Beperken grondwateronttrekkingen Natura 2000-gebieden op hoge zandgronden, en;
9. Zorgvuldig omgaan met areaal landbouwgrond.

Ook wordt meegewogen:

- Gezondheid omwonenden;
- Dierziekten en zoönosen;
- Geurhinder, en;
- Fijnstof.

Karakter

Programma

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Ontwerp

Looptijd

2023-2027

4-jaarlijkse actualisatie NPLG

13 Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering

Beschrijving

De neerslag van stikstof (stikstofdepositie) op de natuur is in Nederland al decennialang te hoog. Te veel stikstof is schadelijk voor mens en milieu. Als er te veel stikstof in de natuur komt, vermest en verzuurt de bodem. Daar kunnen bepaalde planten niet tegen en die sterven af. Dit heeft negatieve effecten op de kwaliteit van de natuur en als gevolg daarvan op de biodiversiteit. Het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering beschrijft zowel de maatregelen voor het verminderen van de stikstofdepositie als het verbeteren van de natuur in Natura 2000-gebieden die habitatten bevatten die gevoelig zijn voor stikstof. Er worden/zijn dus niet alleen bronmaatregelen ten aanzien van stikstof getroffen, maar ook wordt verder geïnvesteerd in de verbetering van de condities voor de betrokken natuurwaarden.

Het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering hangt samen met het NPLG, Programma Natuur en Natura2000-beheerplannen, Landbouwbeleid, Klimaatakkoord Schone Lucht Akkoord en KRW.

Doel

Het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering heeft twee doelen:

1. Het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden, en;
2. Het verminderen van de depositie van stikstof op de in onderdeel 1 benoemde habitats om te voldoen aan de wettelijke omgevingswaarden.

Toepassing doel

Nederland is verplicht om voor de natuurwaarden die op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn beschermd een zogenaamde 'gunstige staat van instandhouding' te bereiken op landelijk niveau.

Karakter

Programma

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2035

14a Uitvoeringsprogramma Natuur

Beschrijving

Met het Uitvoeringsprogramma Natuur gaan het Rijk en de provincies samen met maatschappelijke partners de komende jaren samen de natuur verder versterken en verbeteren. De instandhoudingsdoelen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn worden namelijk niet gehaald. Maar net zo belangrijk is, dat de natuur de basis vormt voor ons bestaan: gezonde bodem, schoon water, schone lucht. Extra inzet is nodig, niet alleen vanwege de overbelasting van natuur met stikstof, maar ook om de effecten van klimaatverandering en verdroging het hoofd te bieden. Met het Uitvoeringsprogramma Natuur wordt gestreefd naar een leefbaar en vitaal platteland, een mooi landschap en vergroening van de bebouwde omgeving.

Het Uitvoeringsprogramma Natuur is integraal onderdeel van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en is aanvullend op de Natuurpact uit 2013.

Het Uitvoeringsprogramma Natuur is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Het streven naar robuuste, veerkrachtige natuur dat tegen een stootje kan.

Toepassing doel

Er wordt gestreefd naar het realiseren van condities voor een gunstige (of waar dat niet haalbaar is een verbeterde) staat van instandhouding van alle soorten en habitats onder de Vogel- en Habitatrichtlijn. Er wordt gestreefd hiermee, in samenhang met de andere maatregelen in de structurele aanpak, aan de eisen te voldoen die de Vogel- en Habitatrichtlijn stelt (artikel 6 lid 1 en 2).

Er wordt gewerkt aan een goede basiskwaliteit van de natuur, binnen én buiten natuurgebieden en de transitie naar een natuurinclusieve samenleving wordt bevorderd voor algeheel biodiversiteitsherstel.

Karakter

Programma

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2021-2030

14b Agenda Natuurinclusief

Beschrijving

Naast het Uitvoeringsprogramma Natuur werken Rijk en provincies aan een Agenda Natuurinclusief. Samen vormen deze het Programma Natuur. In de Agenda Natuurinclusief worden de ambities en kansen voor een natuurinclusieve samenleving voor de langere termijn in beeld gebracht. Hierin is versterkte aandacht voor de natuur in onze nabije omgeving, zowel binnen als buiten natuurgebieden. Om de biodiversiteit te herstellen en voor de toekomst te behouden is een fundamentele verandering in onze samenleving nodig, waarbij behoud van natuur en biodiversiteit samengaat met wonen, leven en werken: Nederland Natuurinclusief. Daarom wordt er vanuit het Uitvoeringsprogramma Natuur een Agenda Natuurinclusief opgesteld en uitgevoerd.

Doel

Een natuurinclusieve samenleving in 2050. De focus ligt daarbij op het versterken van de 70% niet-beschermde natuur van Nederland waarin we dagelijks leven.

Toepassing doel

Door te werken aan een natuurinclusieve samenleving wordt onder andere bijgedragen aan het realiseren van internationale doelen, zoals die van het Convention on Biological Diversity Montreal, de Europese Biodiversiteit Strategie en de Natuurherstelwetverordening.

Karakter

Agenda

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2024-2026

15 Programma Ontwikkelen Nationale Strategie Landschap

Beschrijving

Met het verschijnen van de Nationale Omgevingsvisie is landschap weer een nationaal belang. Ook is in de Nationale Omgevingsvisie het centrale afwegingsprincipe “Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal” geïntroduceerd. Hoewel provincies primair de verantwoordelijkheid dragen voor het ontwikkelen en uitvoeren van landschapsbeleid, is ook het Rijk partner in het zorgen voor ontwikkeling met zorg voor landschap. In de Nationale Omgevingsvisie wordt dan ook het beleidsuitgangspunt vastgelegd dat het Rijk streeft naar landschapsinclusief omgevingsbeleid. Het Programma Ontwikkelen Nationale Strategie Landschap is erop gericht om de waarden en kwaliteiten van onze landschappen te beschermen en te versterken. Het programma geeft concreet gevolg aan deze beleidsambitie door het landschap te beschermen en te versterken in heel Nederland.

Het Programma Ontwikkelen Nationale Strategie Landschap is een rijksprogramma onder de NOVI.

Doel

Landschappelijke kwaliteit maximaal verbinden aan maatschappelijke opgaven voor de fysieke leefomgeving.

Toepassing doel

Het Programma Ontwikkelen Nationale Strategie zet in op een landschapsinclusief omgevingsbeleid voor de beleidsthema's:

1. Landbouw
2. Natuur
3. Water & Bodem
4. Economie & Mobiliteit
5. Energietransitie
6. Verstedelijking

Per thema wordt met interdepartementale partners onderzocht wat de operationele doelen kunnen zijn.

Karakter

Uitvoeringsprogramma

Crises

Vervuiling

Trekker

BZK, OCW, LNV, IenW en EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2021-2030

16 Natuurpact

Beschrijving

Het Rijk en de provincies hebben in 2013 in de Natuurpact afgesproken het Natuurnetwerk Nederland te gaan vergroten door 80.000 hectare nieuwe natuur in te richten om de biodiversiteit te verbeteren en daarnaast de natuur meer te verbinden met de economie en de maatschappij. Met de Natuurpact ging ook het agrarisch natuur- en landschapsbeheer over naar de provincies. De Natuurpact betekende dus een verregaande decentralisatie van het natuurbeleid van het Rijk naar de provincies.

Het Natuurpact hangt samen met KRW en doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijnen en de Bossenstrategie.

Doel

Afspraken over de ambities en financiering van het Nederlandse natuurbeleid.

De drie hoofdambities van de Natuurpact zijn:

1. Verbeteren van de biodiversiteit;
2. Versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur;
3. Versterken van de relatie tussen natuur en economie.

Toepassing doel

De natuur verbinden met de economie en de maatschappij.

Karakter

Strategie (uitwerking)

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2013-2027

17 Nationaal Biodiversiteits- Strategie & Actieplan

Beschrijving

Het Nationaal Biodiversiteits- Strategie & Actieplan is een nationaal initiatief om biodiversiteit te bevorderen en te beschermen, met specifieke aandacht voor toegang tot genetische bronnen en eerlijke verdeling van voordelen. In dit plan wordt in 23 hoofdstukken beschreven hoe Nederland gaat bijdragen aan de 23 actiedoelen die in Montreal zijn afgesproken. De inzet op de actiedoelen zijn allemaal belangrijke stappen op weg naar de mondiale visie voor 2050.

Doel

De vier doelen voor biodiversiteitsherstel in 2050 zijn:

1. Natuurlijke ecosystemen zijn beschermd en hersteld;
2. Biodiversiteit wordt duurzaam beheerd t.b.v. ecosysteefuncties;
3. Opbrengsten uit het gebruik van genetische bronnen worden eerlijk verdeeld;
4. De biodiversiteit-financieringskloof is verkleind.

Toepassing doel

De 23 afgesproken actiedoelen zijn:

- Actiedoel 1. Plan en beheer alle gebieden om het verlies van biodiversiteit te verminderen;
- Actiedoel 2. 30% van aangetaste ecosystemen effectief hersteld voor behoud ecosysteefuncties;
- Actiedoel 3. 30% van land en water wereldwijd is beschermde natuur;
- Actiedoel 4. Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit;
- Actiedoel 5. Zorg voor een duurzame, veilige en legale oogst en handel in wilde soorten;
- Actiedoel 6. Verminder introductie invasieve uitheemse soorten met 50%;
- Actiedoel 7. Vervuiling terugdringen tot een niveau dat niet schadelijk is voor de biodiversiteit;
- Actiedoel 8. Minimaliseer gevolgen klimaatverandering voor biodiversiteit en bouw veerkracht op;
- Actiedoel 9. Duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen;
- Actiedoel 10. Duurzaam beheer van landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw;
- Actiedoel 11. Ecosysteefuncties herstellen door *nature based solutions*;
- Actiedoel 12. Groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden op duurzame wijze vergroten;
- Actiedoel 13. Eerlijke verdeling van voordelen uit het gebruik van genetische bronnen en DSI;
- Actiedoel 14. Integreer biodiversiteit in besluitvorming op elk niveau;
- Actiedoel 15. Bedrijven rapporteren over hun impact op- en afhankelijkheid van biodiversiteit;
- Actiedoel 16. Consumenten faciliteren bij duurzame keuzes en onze voetafdruk verkleinen;
- Actiedoel 17. Versterken van biotech-veiligheidsmaatregelen;
- Actiedoel 18. Effectievere overheidsuitgaven: schadelijke subsidies inventariseren en hervormen;
- Actiedoel 19. Toename financiële middelen en innovatieve financiering voor herstel biodiversiteit;
- Actiedoel 20. Capaciteitsopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking;
- Actiedoel 21. Informatie en kennis over biodiversiteit beschikbaar voor iedereen, en;
- Actiedoel 22 & 23. Inclusieve besluitvorming en gender-responsieve aanpak biodiversiteitsactie.

Karakter

Actieplan

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2024-2030

18 Programma Versterken Biodiversiteit

Beschrijving

Het Programma Versterken Biodiversiteit is een meerjarig onderzoeksprogramma die handelingsopties genereert voor het concreet terugdringen van de Nederlandse ecologische voetafdruk. De acties die voortkomen uit het overleg tussen de ministeries en het Deltaplan Biodiversiteitsherstel zijn in dit programma opgenomen. Daarnaast wordt vanuit dit programma bijgedragen aan andere programma's van het Rijk, zoals de ontwikkeling van natuurinclusieve landbouw in het kader van de Visie Landbouw, Natuur en Voedsel en natuurinclusief bouwen in het kader van de Verstedelijkingsstrategie van BZK.

Doel

Het Programma Versterken Biodiversiteit heeft twee doelen:

1. Een 100% doelbereik van de Vogel- en Habitatrichtlijn in Nederland in 2050, en;
2. Een halvering van de ecologische voetafdruk in 2050.

Toepassing doel

Het Programma Versterken Biodiversiteit heeft effect op verschillende deelterreinen:

1. Verkleinen van de ecologische voetafdruk
2. Productie en consumptie van landbouwproducten
3. Marien
4. Zoetwater
5. Bebouwde omgeving en landschapsaanpak
6. Energie en infrastructuur
7. Handel en de financiële sector
8. Voorbeeldrol Rijksoverheid

Karakter

Programma

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2020-2050

19 Waardevol en Verbonden - LNV visie op kringlooplandbouw

Beschrijving

Landbouw, tuinbouw en visserij dragen veel bij aan de Nederlandse welvaart. De partijen in deze sectoren zijn nauw met elkaar verweven: de boeren, tuinders en vissers als primaire producenten, de vele leveranciers, de banken, de toeleverende en verwerkende bedrijven, de exporteurs en de handel die de producten in de keukens brengt van de Nederlandse huishoudens, de horeca en de grootgebruikers, zoals bedrijfsrestaurants. Deze ketens van producent tot consument functioneren heel efficiënt en tegen lage kosten. Kenmerkend in deze sectoren zijn ook de nadruk op kostenverlaging en productieverhoging, die leiden tot schaalvergroting. Dit gaat in de markt gepaard met kleine, soms zelfs negatieve marges waar veel agrarisch ondernemers mee te maken hebben. Het gevolg hiervan is dat de sector in economisch opzicht kwetsbaar is. Kostenverlaging en productieverhoging leiden ook tot druk op de leefomgeving. Dit is in Nederland ten koste gegaan van biodiversiteit, het milieu, kwaliteit van drinkwater en de aantrekkelijkheid van het landschap.

De visie Waardevol en Verbonden is de visie van het ministerie van LNV op de toekomst van de landbouw en de visserij. Deze visie is geen blauwdruk, maar ook niet vrijblijvend. De visie geldt voor het rijksbeleid en het is de wens van het kabinet dat het ook andere beslissers als meetlat gaat helpen om afwegingen te maken.

Doel

Kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen zijn in 2030 op een zo laag mogelijk – nationaal of internationaal – schaalniveau gesloten en Nederland is koploper in kringlooplandbouw. Om dit perspectief te realiseren stelt het kabinet drie aanvullende doelen voor een sterk, duurzaam voedselsysteem:

1. De economische positie van boeren, tuinders en vissers in de keten moet zo worden, dat zij in de kringlooplandbouw een goed inkomen verdienen, kunnen innoveren en gezonde bedrijven in stand kunnen houden en door kunnen geven.
2. Onze waardering voor voedsel moet groter worden. Dat geldt voor individuele consumenten, voor grootgebruikers en voor horeca. Verspilling is uit den boze. De afstand tussen primaire producenten en burgers moet kleiner worden.
3. Nederland moet een prominente rol houden in de vernieuwing van productiemethoden, zowel in eigen land als op wereldwijde voedselmarkten. Met onze kennis en producten kunnen we voor andere landen een voorbeeld zijn in het efficiënt produceren van voedsel in kringlopen zodat schade aan het ecosysteem (water, bodem, lucht) voorkomen en hersteld wordt.

Toepassing doel

Beleidsvoornemens, plannen, voorstellen en dergelijke worden getoetst op:

1. Dragen ze bij aan het sluiten van kringlopen, het terugdringen van emissies en het verminderen van verspilling van biomassa in het gehele voedselsysteem?
2. Dragen ze wat betreft visserij bij aan een duurzaam bestandsbeheer zonder schade aan de natuurlijke omgeving?
3. Versterken ze de sociaaleconomische positie van de agrarisch ondernemer in de keten?
4. Leveren ze een bijdrage aan de klimaatopgave voor landbouw en landgebruik?
5. Bevorderen ze de aantrekkelijkheid en vitaliteit van het platteland en dragen ze bij aan een bloeiende regionale economie?
6. Leveren ze winst op voor ecosystemen (water, bodem, lucht), biodiversiteit en de natuurwaarde van het boerenlandschap?
7. Is het dierenwelzijn meegewogen?
8. Leveren ze een bijdrage aan de erkenning van waarde van voedsel en het versterken van de relatie tussen boer en burger?

9. Versterken ze de positie van Nederland als ontwikkelaar en exporteur van integrale oplossingen voor klimaatslimme en ecologisch duurzame voedselsystemen?

Naast deze toetsingscriteria gelden voedselveiligheid en -kwaliteit altijd als basisvoorwaarden.

Karakter

Visie

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2018-2030

20 Realisatieplan Visie Landbouw, Natuur en Voedsel

Beschrijving

Het realisatieplan van de visie van LNV werkt aan de omschakeling naar kringlooplandbouw in 2030 die nodig is om de landbouw, tuinbouw en visserij nieuwe perspectieven te geven. Het is een omschakeling van voortdurende verlaging van de kostprijs van producten naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen en een zorgvuldig beheer van bodem, water en natuur. Het Realisatieplan bevat de beleidsinzet die deze omschakeling stimuleert. Dit krijgt zijn beslag in het Nationaal Programma Landbouwbodems.

Doel

Voor alle betrokken partijen in en om de agrosector is het in 2030 steeds aantrekkelijker en logischer om kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk – regionaal, nationaal of internationaal – schaalniveau te sluiten en zo te bewerkstelligen dat Nederland koploper is in kringlooplandbouw.

Om dit mogelijk te maken heeft het kabinet in de visie vier randvoorwaardelijke doelen opgenomen:

1. De economische positie van boeren en tuinders is dusdanig dat zij in de kringlooplandbouw een goed inkomen verdienen, nieuwe verdienmodellen kunnen ontwikkelen, kunnen innoveren en gezonde bedrijven in stand kunnen houden.
2. De natuur in de natuurgebieden, op de landbouwgronden en in de wateren is rijker en veelzijdiger. De biodiversiteit neemt toe. Landbouw en natuur versterken elkaar.
3. De maatschappelijke waardering voor voedsel is toegenomen. Dat geldt voor individuele consumenten, voor grootgebruikers en voor horeca. Verspilling is uit den boze. De afstand tussen primaire producenten en burgers is kleiner geworden.
4. Nederland heeft internationaal zijn prominente, vernieuwende rol behouden.

Toepassing doel

In het realisatieplan worden twee randvoorwaarden toegevoegd:

1. De inspanningen op het gebied van kennis en innovatie worden maximaal gericht op het realiseren van kringlooplandbouw, onder andere door ruim baan te geven aan een grote diversiteit aan praktijkinnovaties en passende opleidingen voor de ondernemers van morgen.
2. Wet- en regelgeving stimuleren de omslag, vooral door vermindering van de regeldruk, nadruk op regels die werken en experimenteerruimte.

Karakter

Realisatieplan

Crises

Biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2019-2030

21 Bos voor de Toekomst

Beschrijving

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat Rijk en provincies samen een Bossenstrategie opstellen. In deze strategie benoemen Rijk en provincies gezamenlijk ambities en doelen voor bossen in Nederland en brengen zij in beeld op welke wijze deze ambities vorm kunnen krijgen. Deze strategie is daarmee een gezamenlijk beleidsvoornemen. Bos voor de Toekomst is een uitwerking van de doelen en ambities van de landelijke Bossenstrategie en de beleidsagenda 2030.

Doel

Het bos met al zijn functies goed doorgeven aan toekomstige generaties.

Toepassing doel

Er wordt een gezamenlijke inspanning geleverd om de biodiversiteit in onze bossen te versterken, zoals vastgelegd in de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De doelen die hierbij zijn afgesproken, zijn samen met de afspraken in het Klimaatakkoord, leidend voor deze Bossenstrategie.

Karakter

Strategie (uitwerking)

Crises

Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies

Trekker

LNV

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2020-2030

22 Klimaatakkoord

Beschrijving

In het Klimaatakkoord van Parijs is in 2015 afgesproken dat de opwarming van de aarde wordt beperkt tot minder dan twee graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Het streven is om de opwarming beperkt te houden tot anderhalve graad. Het kabinet heeft met het nationale Klimaatakkoord een centraal doel: het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990. Het kabinet pleit in Europa voor een broeikasgasreductie van 55% in 2030.

Doel

Het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990.

Toepassing doel

Het Klimaatakkoord bevat afspraken die met vijf sectoren zijn gemaakt:

1. Gebouwde omgeving;
2. Mobiliteit;
3. Industrie;
4. Landbouw en landgebruik, en;
5. Elektriciteit.

Karakter

Internationaal akkoord

Crises

Klimaatverandering

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2019-2030

23 Programma Energie Hoofdinfrastructuur

Beschrijving

In Nederland werken we hard aan onze gezamenlijke missie, een klimaatneutraal energiesysteem in 2050. Een klimaatneutrale energievoorziening vraagt meer ruimte dan een fossiel energiesysteem. Zeker in ons dichtbevolkte land, waar de druk op ruimte groot is, is het lastig om ruimte voor het toekomstig energiesysteem te vinden. Het Programma Energiehoofdstuur stelt nationale kaders op voor de ruimtelijke inpassing van nieuwe energie-infrastructuur van nationaal belang. Het programma laat zien welke nieuwe nationale energie-infrastructuur nodig is richting 2050 en waar deze slim geplaatst kunnen worden. Zo worden de kabels en leidingen veilig en verantwoord voor natuur en landschap aangelegd. Het programma voert daarvoor een Integrale Effectanalyse uit op basis van verscheidene toekomstbeelden.

Het Programma Energiehoofdstuur is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Het tijdig realiseren van voldoende ruimte voor de nationale energiehoofdstuur.

Toepassing doel

Het beleid binnen het Programma Energiehoofdstuur is grofweg in te delen in drie type beleidsuitspraken:

1. Het actualiseren van bestaande ruimtelijke aanwijzingen en reserveringen;
2. Het schetsen van ruimtelijke ontwikkelrichtingen voor het energiesysteem van de toekomst, en;
3. Meer algemene beleidsuitspraken voor onder meer een zorgvuldige ruimtelijke inpassing.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2024-2050

24 Nationaal Plan Energiesysteem

Beschrijving

Het Nationaal Plan Energiesysteem is de kabinetsvisie voor het energiesysteem tot 2050. In dit plan geeft het kabinet aan hoe we kunnen bouwen, besparen, verdelen en verbinden voor een duurzaam en rechtvaardig energiesysteem - nu en in de toekomst. Het Nationaal Plan Energiesysteem biedt een duidelijke ontwikkelrichting voor het energiesysteem tot 2050. Met het Nationaal Plan Energiesysteem maakt het kabinet richtinggevende keuzes die de basis leggen voor de ontwikkeling van dit energiesysteem.

Het Nationaal Plan Energiesysteem is kaderstellend voor juridische, financiële en ruimtelijke beleidsinstrumenten en uitvoeringsgerichte programma's voor klimaat en energie, zoals het Programma Noordzee en het Programma Energie Hoofdstructuur.

Het Nationaal Plan Energiesysteem is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Het bieden van een duidelijke ontwikkelrichting voor het energiesysteem tot 2050.

Toepassing doel

Het kabinet maakt vijf richtinggevende keuzes:

1. Maximaal aanbod;
2. Energiebesparing;
3. Slim inzetten energie en infrastructuur;
4. Internationale samenwerking, en;
5. Samen sturen.

Karakter

Visie

Crises

Klimaatverandering

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2019-2050

25 Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën

Beschrijving

Conform het Klimaatakkoord zijn decentrale overheden verantwoordelijk om via de Regionale Energiestrategieën een aantal afspraken uit het Klimaatakkoord uit te werken en beleidsmatig vast te leggen. In het bijzonder gaat het hier om keuzes voor grootschalige elektriciteitsopwekking op land richting 2030. In 30 Regionale Energiestrategieën werken decentrale overheden samen met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en bewoners toe naar regionaal gedragen keuzes. Om de regio's te ondersteunen bij het proces hebben het Rijk (BZK en EZK) en de medeoverheden een Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën opgezet.

Het Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraft (NOVEX). Het Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën is ook een rijksprogramma onder het Klimaatakkoord.

Doel

Ten minste 35 TWh elektriciteit opwekken uit zonne- en windenergie in 2030.

Toepassing doel

Dertig regio's werken sinds 2019 aan een Regionale Energiestrategie. Dit houdt in dat ze plannen maken voor het opwekken van elektriciteit uit zonne- en windenergie in hun regio. Dit moet samen minstens 35 TWh zijn.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering

Trekker

EZK/BZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2024/2025 tot 2050

Vijfjaarlijkse actualisatie

26 Nationaal Programma Circulaire Economie

Beschrijving

Nederland wil in 2050 volledig circulair zijn. De milieueffecten van grondstoffengebruik in een circulaire economie, dus van alle Nederlandse productie en consumptie, vallen dan binnen de 'planetaire' grenzen. Het Rijk werkt aan een concretisering van de planetaire grenzen en de daaruit volgende 'veilige operationele ruimte' voor het grondstoffengebruik door Nederland en zet zich ook op Europees niveau in om dit verder te operationaliseren. Zo kunnen we concreet maken welke effecten we na streven en wat de bijdrage van circulaire economie daarin is. In het Nationaal Programma Circulaire Economie wordt ingegaan op de verdere uitwerking van het ambitieuze klimaatdoel voor de circulaire economie. Door het sturen en faciliteren van (internationale) duurzame, circulaire ketens draagt beleid voor de circulaire economie immers bij aan de klimaatopgave.

Het Nationaal Programma Circulaire Economie is een programma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Een circulaire economie in 2050, en halverwege in 2030 (50 procent minder gebruik van primaire abiotische grondstoffen).

Toepassing doel

Er zijn vier 'knoppen' waar met circulaire-economiebeleid aan gedraaid kan worden om ons grondstoffengebruik meer circulair te maken. De maatregelen in het Nationaal Programma Circulaire Economie zijn daarop gericht.

1. Vermindering van grondstoffengebruik: minder (primaire) grondstoffen gebruiken door af te zien van het produceren of kopen van producten, deze te delen of ze efficiënter te maken (*narrow the loop*).
2. Substitutie van grondstoffen: primaire grondstoffen vervangen door secundaire grondstoffen en duurzame biograndstoffen die zo hoogwaardig mogelijk toegepast worden, of door andere, meer algemeen beschikbare grondstoffen met een lagere milieudruk.
3. Levensduurverlenging: producten en onderdelen langer en intensiever gebruiken door hergebruik en reparatie. Dit vertraagt de vraag naar nieuwe grondstoffen (*slow the loop*).
4. Hoogwaardige verwerking: de kringloop sluiten door recycling van materialen en grondstoffen, zodat er minder afval wordt verbrand of gestort én er meer hoogwaardig aanbod van secundaire grondstoffen ontstaat (*close the loop*).

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

27 Nationaal Programma Verduurzaming Industrie

Beschrijving

De industrie is belangrijk voor Nederland. Bij deze productieprocessen komen veel broeikasgassen vrij, waaronder CO₂. In de Klimaatwet is vastgelegd dat deze industrie in 2050 klimaatneutraal moet zijn. Het kabinet wil industriebedrijven het liefst in Nederland houden en tegelijkertijd helpen verduurzamen. Het wil dat bedrijven hier schoon produceren in plaats van ergens anders op een vervuilende manier. Nederland profiteert op economisch gebied van industriebedrijven met kennis van verduurzaming. Dit levert exportkansen op, die helpen bij de vermindering van uitstoot in de rest van de wereld. Het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie moet hier aan bijdragen.

Doel

Het versnellen van de verduurzaming van de industrie door met overheid en bedrijven vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten, randvoorwaarden te scheppen en nieuwe markten te ondersteunen.

Toepassing doel

Omdat er veel verschillende partijen betrokken zijn bij de verduurzaming van de industrie, wordt er een publiek-private stuurgroep opgericht met alle sleutelspelers. Partijen nemen in de stuurgroep gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor de succesvolle uitwerking en uitvoering van het beleid en de realisatie, inclusief maatschappelijke betrokkenheid. Naast de stuurgroep Nationaal Programma Verduurzaming Industrie zal een klankbordgroep worden ingericht, waaraan meer partijen deel kunnen nemen waaronder bijvoorbeeld een aantal vertegenwoordigers van NGO's op het gebied van milieu en vertegenwoordiging van nieuwe industrie. De stuurgroep werkt langs de volgende drie sporen:

1. Sturing op de benodigde randvoorwaarden voor verduurzaming;
2. Confrontatie van vraag en aanbod, en;
3. Realisatie (van plannen, van investeringen en van concrete projecten).

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering en vervuiling

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Ontwerp

Looptijd

2023-2050

28 Nationaal Programma voor Industriële Clusters

Beschrijving

In het Nationaal Programma voor Industriële Clusters worden de waardeketens van de clusters uitgewerkt en doorvertaald naar maatregelen en projecten voor deze clusters. Het programma richt zich op drie schaalniveaus: nationaal, regionaal en internationaal. In het programma zitten de onderdelen waar het Rijk primair aan zet is dan wel richting wordt gegeven aan regionale overheden, bedrijven en maatschappelijke partijen. Ook in dit programma worden keuzes gebaseerd op een integrale afweging met andere opgaven en belangen, binnen een internationale context, waarbij goede kwaliteit van de leefomgeving wordt geborgd.

Er wordt gewerkt met zes clusters: Noord-Nederland, Noordzeekanaalgebied, Rotterdam-Moerdijk, NorthSeaport, Chemelot en cluster 6 (verspreid over het land gevestigde bedrijven in de voedingsindustrie, keramiek, papierindustrie en een aantal kleinere industrieën).

Het Nationaal Programma voor Industriële Clusters is een uitwerking van de NOVI en het Klimaatakkoord.

Doel

49% CO₂-reductie in 2030 en 95% in 2050 voor de industrie.

Toepassing doel

- De regio Noord-Nederland heeft als doel: in 2050 nagenoeg CO₂-emissie vrij opereren.
- De regio Noordzeekanaalgebied heeft als doel: een CO₂-reductie van 4,2 Mton.
- De regio Rotterdam-Moerdijk heeft als doel: 20-25% bijdragen aan de totale nationale reductieopgave.
- De regio NorthSeaport heeft als doel: richting 2050 moet de industriële productie klimaatneutraal worden.
- De regio Chemelot heeft als doel: in 2050 volledig klimaatneutraal, waarbij onder bepaalde omstandigheden zelfs negatieve emissies behoren tot de mogelijkheden. Richting 2030 moet reeds een substantieel deel van deze emissies zijn gereduceerd.
- De regio cluster 6 heeft als doel: reductieopgave van 4,3 Mton CO₂.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering en vervuiling

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Ontwerp

Looptijd

Het programma heeft als ijkmomenten 2025 en 2030-2050.

29 Programma Ruimte voor Biobased bouwen

Beschrijving

Het Programma Ruimte voor Biobased bouwen moet bijdragen aan nationale doelstellingen op gebied van CO₂-reductie, stikstofreductie, circulaire economie, natuur- en biodiversiteitsherstel en ruimtelijke kwaliteit. Het resultaat moet zijn een volwassen markt voor de teelt, verwerking en toepassing van biograndstoffen uit Nederland, die worden toegepast in gebouwen en bouwwerken. De focus ligt op de productie van (Nederlandse) biobased bouwmaterialen voor de toepassing in woningen en utiliteitsgebouwen (nieuwbouw en renovatie) en de grond-, weg- en waterbouw.

Doel

Bijdragen aan nationale klimaat- en natuurdoelstellingen – en wettelijke verplichtingen – door de transitie van de nu nog gangbare (abiotische) bouwpraktijk naar een duurzame (biobased) bouwpraktijk te stimuleren.

Bijdragen aan nationale doelstellingen op gebied van CO₂-reductie, stikstofreductie, circulaire economie, natuur- en biodiversiteitsherstel en ruimtelijke kwaliteit.

Toepassing doel

De uitvoering van dit plan verloopt via zes actielijnen. Onder de zes actielijnen vallen verschillende interventies. Een interventie is een activiteit die, vaak in samenhang met andere interventies, één of meerdere condities creëert waarmee de opschalingskansen van biobased bouwen worden vergroot. De actielijnen zijn:

1. Het opzetten en opschalen van biobased ketens;
2. Vraagstimulering bij bouwers en opdrachtgevers;
3. Activatie van agrariërs en verwerkers;
4. Testen en certificeren;
5. Kennisdeling en onderwijs, en;
6. Onderzoek en innovatie.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies

Trekker

BZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2023-2030

30 Impulsprogramma Chemische Stoffen

Beschrijving

Het Impulsprogramma Chemische Stoffen richt zich op het voorkomen en terugdringen van vervuiling van het milieu door gevaarlijke chemische stoffen. Grote maatschappelijke (sociale/economische/technische) transitie, maar ook specifieke, lokale en incidentele problemen met chemische stoffen, vragen om een aanpak vanuit een samenhangend verhaal. Het programma bouwt voort op ervaringen en ontwikkelingen van de afgelopen jaren die zijn weerslag hebben gevonden in het overheidsbeleid, zoals de Europese Chemicaliën Strategie, het Europese Actieplan Circulaire Economie, de evaluatie van het Emissiebeleid Zeer Zorgwekkende Stoffen en de verkenningen op het biociden beleid. Met het Impulsprogramma Chemische Stoffen zal tussen 2023 en 2026 concreet voortuitgang geboekt worden met de uitvoering van het beleid en daarmee het voorkomen en terugdringen van vervuiling van het milieu door gevaarlijke chemische stoffen.

Doel

Het voorkomen en terugdringen van vervuiling van het milieu door gevaarlijke chemische stoffen.

De doelen van het programma kunnen als volgt worden samengevat:

1. Structurele aanpak voor een aantal actuele vraagstukken rond de milieurisico's van chemische stoffen, zowel nationaal als internationaal.
2. Meer samenhang in het beleid gericht op milieurisico's van chemische stoffen. Samenhang tussen de verschillende beleidsterreinen (water, bodem, lucht, circulaire economie, stoffen), en samenhang tussen het beleid in Nederland en de ontwikkelingen en mogelijkheden in internationaal verband.
3. Met dit programma wordt vanzelfsprekend ook bijgedragen aan bestaande (ook Europese) beleidsdoelen. In dit kader zijn met name relevant:
 - Op lange termijn hooguit verwaarloosbare risico's voor mens en milieu als gevolg van chemische stoffen in het milieu;
 - Transitie naar een circulaire economie, waarbij circulariteit wordt bevorderd in een gifvrije omgeving.

Toepassing doel

De benodigde Impulsen in het beleid gericht op milieurisico's van chemische stoffen worden in dit plan gegroepeerd in vijf zogeheten impuls domeinen:

1. Voorkomen milieurisico's;
2. Leefomgeving (lucht, water, bodem);
3. Kennis en uitvoering;
4. Burgerperspectief, en;
5. Monitoring en staat van de milieukwaliteit.

Karakter

Impulsprogramma

Crises

Vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status
Definitief

Looptijd
2023-2026

31 Nationaal Programma Ruimte voor Economie

Beschrijving

Het Nationaal Programma Ruimte voor Economie richt zich op de ruimte die bestemd is voor economische activiteiten en hoe dit zich ontwikkelt. In de vier doelstellingen staan de verschillende typen bedrijvigheid en hun specifieke ruimtelijke implicaties centraal. Het gaat dan om het inrichten en faciliteren van een circulaire en CO₂-neutrale industrie, ontwikkelruimte voor kennisclusters, inpassing van grootschalige bedrijfsvestigingen en om goede en betaalbare vestigingsmogelijkheden voor het mkb.

Het Nationaal Programma Ruimte voor Economie is een rijksprogramma onder de NOVI en onderdeel van het Startpakket Fysieke Leefomgeving.

Doel

In de vier doelstellingen staan de verschillende typen bedrijvigheid en hun specifieke ruimtelijke implicaties centraal. Het gaat dan om:

1. Fysieke ruimte creëren voor slagkracht industriële bedrijven in realisatie van klimaat- en circulaire doelen;
2. Ontwikkelruimte voor kennisindustrie en kennisclusters;
3. Afgewogen keuzes voor ruimtelijke inpassing bij grootschalige bedrijfsvestigingen, en;
4. Investeren in toekomstbestendige bedrijventerreinen voor een creatief en slagvaardig mkb.

Toepassing doel

Realisatie van deze doelstellingen gebeurt op basis van vier actielijnen:

1. Het opbouwen en in stand houden van een betrouwbare en uniforme kennisbasis met als doel vraag en aanbod van ruimte voor economie weer in balans te krijgen;
2. Het zorgen voor voldoende ruimte voor clusters van nationaal belang;
3. Het realiseren van toekomstbestendige bedrijventerreinen, en;
4. Sturen op een goede woon-werk balans in het stedelijk gebied.

Karakter

Programma

Crises

Klimaatverandering en vervuiling

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2023-2024

32 Beleidsprogramma Microplastics

Beschrijving

Microplastics worden gedefinieerd als alle plastic en rubber deeltjes van 1 µm tot 5 mm. De wetenschappelijke kennis over de omvang van het microplastics probleem en de mogelijke gevolgen staat nog aan het begin en is continu in beweging. In 2018 is het ministerie van IenW gestart met het Beleidsprogramma Microplastics voor de aanpak van de microplasticsproblematiek. Het doel van het Beleidsprogramma Microplastics is om verdere vervuiling van rivieren, zeeën en oceanen met microplastics te voorkomen.

Doel

Het voorkomen van verdere vervuiling van rivieren, zeeën en oceanen met microplastics.

Toepassing doel

Voor plastics in de zoete en brakke wateren bevat het beleidsprogramma drie deelopdrachten:

1. Ontwikkeling en uitvoering bron-aanpak plastic zwerfafval;
2. Ontwikkeling monitoring (plastic) zwerfafval in Rijksrivieren, en;
3. Ontwikkeling monitoring van microplastic in Rijksrivieren.

Karakter

Programma

Crises

Vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2018-2025⁴

⁴ Het kabinet heeft, als onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, €10 mln. gereserveerd voor het tegengaan van microplastics in de periode 2018-2021. De Voortgangsrapportage beleidsprogramma microplastics kijkt door naar het jaar 2025.

33 Perspectief op de Nederlandse Economie 2050

Beschrijving

Nederland heeft een sterke, innovatieve economie. De geopolitieke en nationale ontwikkelingen zetten de fundamenteën van onze economie en onze brede welvaart echter onder druk. Hierdoor neemt de urgentie toe voor een hogere ambitie van ons economisch beleid. Willen we in Nederland het verschil blijven maken, en blijven genieten van de huidige hoge welvaart, dan zullen we ons moeten aanpassen aan de veranderende omstandigheden en onze focus moeten verscherpen.

Doel

Bedrijvigheid die ook in de toekomst voor brede welvaart zorgt.

Er wordt geïnvesteerd in:

1. Innovatie;
2. Verduurzaming;
3. Een sterk Nederland in een weerbaar Europa, en;
4. De samenleving, zodat iedereen profiteert.

Toepassing doel

Op basis van de sterktes, kansen en uitdagingen kiezen we voor een innovatieve en duurzame economie met hoge toegevoegde waarde, een sterk Nederland in een weerbaar Europa en een economie waarin mensen in voldoende mate kunnen profiteren:

- Werken aan een innovatieve economie betekent constant kijken waar de kansen liggen en hoe we met publiek-private samenwerking onze excellente kennis optimaal benutten. Zo zorgen we ervoor dat we nieuwe ideeën en (digitale) technologieën creëren, toepassen en operationaliseren om economische groei en brede welvaart te stimuleren.
- Met duurzaam bedoelen we dat we aandacht schenken aan de (natuurlijke) wereld om ons heen, hier en nu, in de toekomst, en elders in de wereld. Dat betekent dat wij ons moeten inspannen om zoveel mogelijk brede welvaart (economisch, ecologisch, maatschappelijk en sociaal) te creëren binnen planetaire grenzen, met schaarse ruimte en grondstoffen, en ook risico's voor mens en milieu moeten aanpakken.
- Een sterk Nederland in een weerbaar Europa hebben we nodig om invloed uit te oefenen. Binnen Europa is een sterk Nederland nodig, zodat wij met elkaar de juiste keuzes maken. Samen met EU-lidstaten vergroten we onze open strategische autonomie doordat we dat gezamenlijke belang tegenover andere grootmachten inbrengen. Dat stelt ons, als kleine open economie, in staat te profiteren van internationale handel. Ook minimaliseren we daarmee de risico's van strategische afhankelijkheden en borgen we economische veiligheid.
- In de basis draait de economie om mensen en de samenleving. Mensen moeten in voldoende mate kunnen participeren en profiteren van economische groei. Het is van groot belang dat economische groei nu en in de toekomst zorgt voor meer brede welvaart. Daarom zullen bedrijven daar invulling aan moeten geven, zowel binnen als buiten Nederland.

Karakter

Visie

Crises

Het Perspectief op de Nederlandse Economie richt zich niet specifiek op één of meerder van de planetaire crises.

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2023-2030 met doorkijk naar 2050

34 Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

Beschrijving

Het doel van het Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen is om de inkoopkracht van alle overheden (en andere inkoopende partijen) zoveel mogelijk in te zetten voor het realiseren van onze maatschappelijke doelen in het fysieke en het sociale domein. Door maatschappelijk verantwoorde producten in te kopen, draagt de overheid geloofwaardig bij aan het bereiken van deze doelen: *practice what you preach*. De overheid creëert op deze manier markt vraag naar duurzame, sociale en innovatieve producten, werken en diensten. Dit geeft een krachtige impuls aan marktpartijen om te innoveren en hun aanbod te verduurzamen.

Doel

Het zoveel mogelijk inzetten van de inkoopkracht van alle overheden (en andere inkoopende partijen) voor het realiseren van onze maatschappelijke doelen in het fysieke en het sociale domein.

Toepassing doel

Onder maatschappelijke doelen worden de volgende thema's verstaan:

- Het tegengaan van klimaatverandering (SDG 13);
- Het stimuleren van een circulaire economie (SDG 6, 8, 9, 12, 13, 14 en 15);
- Het tegengaan van milieuverontreiniging, zoals stikstofuitstoot, luchtverontreiniging, gebruik van schadelijke stoffen en pesticiden, mede ter bescherming van de biodiversiteit. Ook het tegengaan van voedselverspilling en het verminderen van watergebruik en energiegebruik vallen hieronder (SDG 14 en 15);
- Het stimuleren van een diverse en inclusieve samenleving en bedrijfsleven waarin iedereen wordt behandeld en beoordeeld op wat ze kunnen en niet op wie ze zijn, van wie ze houden, waar ze vandaan komen of wat ze geloven (SDG 10);
- Het stimuleren van arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (social return) in lijn met het streven naar een diverse en inclusieve samenleving (SDG 8), en;
- Het stimuleren van ketenverantwoordelijkheid van bedrijven. Dat betekent het voorkomen of aanpakken van misstanden op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen (thema internationale sociale voorwaarden of ISV) (SDG 1,2, 3, 8, 12).

Karakter

Visie

Crises

Klimaatverandering en vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2021-2025

35 Nationale Grondstoffenstrategie

Beschrijving

De energie- en andere transitieën bieden Nederland en de EU de kans en verantwoordelijkheid om kwetsbaarheden in grondstoffenketens aan te pakken en de negatieve impact van winning en verwerking van kritieke grondstoffen op mens en milieu te verkleinen. Het doel van de Nationale Grondstoffenstrategie is om de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen op middellange termijn te vergroten. De energie- en andere transitieën bieden Nederland en de EU de kans en verantwoordelijkheid om kwetsbaarheden in grondstoffenketens aan te pakken en de negatieve impact van winning en verwerking van kritieke grondstoffen op mens en milieu te verkleinen.

Doel

Het vergroten van de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen op middellange termijn.

Toepassing doel

Het kabinet zet in op vijf handelingsperspectieven om de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen te vergroten:

1. Circulariteit en innovatie;
2. Duurzame Europese mijnbouw en raffinage;
3. Diversificatie;
4. Verduurzaming internationale ketens, en;
5. Kennisopbouw en monitoring.

Karakter

Strategie

Crises

Klimaatverandering en vervuiling

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2023-2030

36 Beleidsagenda Duurzame Financiering

Beschrijving

Het kabinet werkt aan heldere en voorspelbare transitiepaden voor de reële economie. Hierdoor kan de financiële sector zich beter voorbereiden op hoe de economie er in 2030 en 2050 uit zal zien. Het kabinet houdt in de transitie naar een duurzame economie ook oog voor publiek-private samenwerking en, waar dat mogelijk is, voor de verbetering hiervan. De overheid, financiële sector en het bedrijfsleven moeten samenwerken om de duurzaamheidsdoelstellingen te behalen.

Naast de beleidsagenda Duurzame Financiering is er een Roadmap Circulaire Financiering. Deze is opgesteld door het Platform voor Duurzame Financiering, met sponsoring van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Het doel van de roadmap is om circulariteit in 2030 een integraal onderdeel te laten zijn in de beoordeling van financieringsaanvragen en investeringsbeslissingen door financiële instanties.

Doel

De beleidsagenda bestaat uit drie ambities:

1. Financiële markten zijn een vliegwiel voor verduurzaming;
2. Aan duurzaamheid gerelateerde financiële risico's worden voldoende beheerst, en;
3. Rapportagestandaarden bieden inzicht in alle relevante duurzaamheidsfactoren en voorkomen groenwassen.

Toepassing doel

N.v.t.

Karakter

Agenda

Crises

Klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en vervuiling

Trekker

Financiën

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2050

37 Strategische Agenda voor het Ondernemersklimaat

Beschrijving

Het vestigings- en ondernemingsklimaat staat onder toenemende druk. Een aantal oorzaken is internationaal van aard. Andere knelpunten laten zich vooral voelen in Nederland, bijvoorbeeld de beperkte milieuruimte en de schaarste aan fysieke ruimte. Met de Strategische Agenda voor het Ondernemersklimaat wil de minister het ondernemingsklimaat en het vestigingsklimaat aanpakken.

Doel

Investeren op de versterking van de vernieuwingskracht van de economie. Dat betekent het stimuleren van bedrijfsactiviteiten die substantieel bijdragen aan de digitalisering, verduurzaming en weerbaarheid van onze economie.

Toepassing doel

Strategische uitgangspunten voor de vernieuwing van het vestigings- en ondernemingsklimaat:

1. Versterking innovatieve ecosystemen;
2. Gericht oplossen, meer gericht investeren;
3. Meer stabiliteit in overheidsbeleid voor bedrijven;
4. Stimuleren van meer waardering en maatschappelijke dialoog.

Karakter

Agenda

Crises

Klimaatverandering en vervuiling

Trekker

EZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2023. Jaarlijkse update.

38 Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport

Beschrijving

De Rijksoverheid wil de bereikbaarheid, veiligheid en ruimtelijke inrichting van Nederland bevorderen. Rijksprojecten en -programma's hiervoor staan in het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport. Het Rijk werkt intensief samen met provincies, gemeenten, vervoerregio's en waterschappen aan de projecten.

Het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraft (NOVEX).

Doel

De concurrentiekracht, bereikbaarheid en leefbaarheid van Nederland duurzaam ontwikkelen.

Toepassing doel

Partijen zetten in op duurzame, ecologisch, maatschappelijk en bedrijfsmatig verantwoorde investeringen, waarin voldoende rekening gehouden wordt met toekomstige ontwikkelingen zoals klimaatverandering. Daarbij wordt gekeken waar ruimtelijk-economische, water- en mobiliteitsopgaven elkaar raken en duurzaam kunnen versterken.

Karakter

Programma

Crises

N.v.t.

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

Jaarcyclus

39 Programma Gezonde Leefomgeving

Beschrijving

Het Programma Gezonde Leefomgeving focust vooral op het faciliteren, inspireren en uitdagen van medeoverheden en GGD'en bij de processen rondom gezonde leefomgeving, zoals omgevingsvisies. Inhoudelijk richt dit programma zich op gezondheidsbevordering fysiek en sociaal (bewegen, sporten, spelen, ontmoeten, sociale cohesie, mentale druk verminderen, gezond ouder worden, toegankelijkheid en gezondheidsbescherming fysiek (milieugezondheid en infectieziekten)).

Het Programma Gezonde Leefomgeving is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Een gezonde leefomgeving voor iedereen.

Toepassing doel

N.v.t.

Karakter

Programma

Crises

Vervuiling

Trekker

VWS

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2023-2025

40 Programmatische Aanpak Groen in en om de Stad

Beschrijving

Groen in de leefomgeving is belangrijk voor de leefbaarheid en draagt bij aan de mentale en fysieke gezondheid. Zowel in als om het stedelijk gebied zijn plekken van rust en ruimte voor beweging nodig. Tegelijkertijd hebben we in het bebouwde gebied te kampen met de gevolgen van klimaatverandering, zoals hittestress en overstromingen. Meer stedelijk groen helpt de uitdagingen op het gebied van klimaatadaptatie (hittestress, wateroverlast, droogte) aan te gaan. Daarbij staan natuur en biodiversiteit wereldwijd onder druk en is ook in stedelijk gebied sprake van afname van natuur en biodiversiteit. Verbetering van de condities voor soorten in het stedelijk gebied is daarom dringend nodig om de biodiversiteit te herstellen.

Doel

Beter en meer (multi)functioneel groen (en oppervlaktewater), zodat :

- Groen meegroeit met de verstedelijking en groentekorten in en om de stad worden ingelopen. We bieden alle Nederlanders een gezonde, aantrekkelijke leefomgeving met voldoende plekken van rust en ruimte voor recreatie en beweging;
- De gebouwde omgeving bestand is tegen het veranderende klimaat; alle steden en dorpen moeten bestand zijn tegen extreem weer dat zich nu al voordoet, en in 2050 klimaatbestendig zijn, en;
- De biodiversiteit kan herstellen en we de natuur kunnen beleven in het bebouwde gebied door behoud/terugkeer van de soorten die gewoon zijn in Nederlandse steden.

Toepassing doel

Er wordt gewerkt aan:

1. Generieke kaders (regelgeving, handreikingen etc.) om richting te geven aan de afwegingen en de keuzes van andere overheden m.b.t. Groen in en om de stad en de daarmee verbonden beleidsdoelen. In EU-verband wordt gewerkt aan een Verordening Natuurherstel waarin voorschriften worden voorgesteld voor vergroening van het stedelijk gebied, en;
2. Verkenning van de mogelijkheden tot ondersteuning (generiek) van andere overheden financieel en in de kennisontsluiting.

Karakter

Uitvoeringsprogramma

Crises

Klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en vervuiling

Trekker

BZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

Vanaf 2024

41 Mobiliteitsvisie

Beschrijving

Door een toename van de bevolking en met een economische groei zal het gebruik van mobiliteit de komende jaren toenemen. Ook zal de aard van de mobiliteitsbehoefte veranderen. Met extra mobiliteit door bevolkingsgroei en concentratie van de bevolking in stedelijke gebieden wordt het een grotere uitdaging om de publieke belangen in balans te houden.

De Mobiliteitsvisie benut en verbindt de deelvisies over mobiliteit, zoals Toekomstperspectief Automobility, Toekomstbeeld Openbaar Vervoer, Toekomstbeeld Fiets, Goederenvervoeragenda, Luchtvaartnota 2020-2050 en de Visie Duurzame Energiedragers in Mobiliteit.

Doel

Iedereen in Nederland moet zich – binnen de geldende publieke kaders – kunnen verplaatsen, over de weg en met het OV, door de lucht en over het water, om diens bestemming te bereiken. Iedereen heeft recht op een gezonde en veilige leefomgeving, nu én in de toekomst.

Toepassing doel

Vier strategische lijnen staan centraal:

1. Het formuleren van integrale doelen;
2. Het inzetten van de juiste mobiliteit op de juiste plaats en tijd. Daarbij worden de kracht van alle modaliteiten en innovaties optimaal benut om de gestelde doelen te bereiken. Zowel in Nederland als over de grens;
3. Het toetsen van de ontwikkeling van het integrale mobiliteitssysteem aan de wettelijke kaders voor veiligheid, gezonde leefomgeving, natuur en duurzaamheid, en;
4. Het toepassen van integrale sturingsrelaties en -instrumenten. Het vervoer van A naar B van goederen en personen laat zich zelden vangen in één geografische schaal of onder één bevoegde autoriteit. Dat vraagt – binnen nationale kaders – om een gebiedsgerichte benadering.

Karakter

Visie

Crises

N.v.t.

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2023-2050

42 Schone Lucht Akkoord

Beschrijving

Schone lucht is van levensbelang, voor iedereen. Luchtverontreiniging behoort tot de belangrijkste risicofactoren voor de gezondheid, in dezelfde orde van grootte als overgewicht. Met het Schone Lucht Akkoord streven 46 bestuurlijke partijen naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit in Nederland om gezondheidswinst voor iedereen in Nederland te realiseren. Daarbij wordt toegewerkt naar de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie voor luchtkwaliteit in 2030 voor fijnstof en stikstofdioxide. Dat zorgt voor minder ziekte, minder sterfte en een betere kwaliteit van leven. Het Schone Lucht Akkoord maakt de omslag van het voornamelijk sturen op het voldoen aan Europese grenswaarden, naar het realiseren van gezondheidswinst voor iedereen.

Doel

In 2030 minimaal 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen realiseren ten opzichte van 2016.

Toepassing doel

N.v.t.

Karakter

Akkoord

Crises

Vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2020-2030

43 Nota Ruimte

Beschrijving

Nederland is een klein land met grote ruimtelijke opgaven, die haast zonder uitzondering invloed hebben op de leefomgeving. Om alle ruimtelijke opgaven zo goed mogelijk in te passen en rechtvaardige keuzes te kunnen maken, zodat ook toekomstige generaties verzekerd zijn van een hoge kwaliteit van leven, stelt het Rijk een nieuwe Nota ruimte op. De Nota Ruimte geeft invulling aan de ruimtelijke opgaven en biedt een langetermijnvisie voor Nederland.

Doel

Het rechtvaardig verdelen van de ruimte en rentmeesterschap: behoud en waar mogelijk verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van onze leefomgeving, zodat ook toekomstige generaties verzekerd zijn van een hoge kwaliteit van leven in heel Nederland.

Hierbij liggen drie bewegingen aan ten grondslag:

1. Naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur in heel Nederland, op basis van herstel van het water- en bodemsysteem, landschappelijke kwaliteit, en een nieuw perspectief voor de landbouw;
2. Naar een klimaatneutrale en circulaire samenleving, zodat we toekomstbestendige transitie inzetten ten aanzien van energie, grondstoffen en duurzaam vervoer, in combinatie met een hoogwaardige en circulaire economie;
3. Naar sterke regio's, steden en dorpen in heel Nederland, waar een goede balans tussen wonen, werken en voorzieningen samengaat met duurzame mobiliteit en een gezonde, natuurinclusieve en aantrekkelijke leefomgeving.

Toepassing doel

De visie 'heel Nederland' komt tot uitdrukking in drie leidende principes bij het rechtvaardig verdelen van de schaarse ruimte.

1. Recht doen aan volgende generaties: niet afwentelen
2. Recht doen aan schaarste: meervoudig ruimtegebruik
3. Recht doen aan eigenheid van regio's: gebiedskenmerken centraal

Karakter

Visie

Crises

N.v.t.

Trekker

BZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Voorontwerp

Looptijd

2023 tot 2050 met doorkijk naar periode tot 2100.

44 Interbestuurlijk Programma Versterking Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Stelsel

Beschrijving

In 2021 werd geconcludeerd dat het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving niet goed functioneert. Het Rijk, IPO, VNG en Omgevingsdienst NL kiezen er bewust voor om hiermee samen aan de slag te gaan in het Interbestuurlijk Programma Versterking Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Stelsel. Het programma heeft raakvlakken met diverse beleidsterreinen. Een goed werkend stelsel voor vergunningverlening, toezicht en handhaving is immers randvoorwaardelijk om beleidsdoelen te realiseren. Of het nou gaat om stikstof, de ketenaanpak bodem of zeer zorgwekkende stoffen, vele partijen hebben direct of indirect met het stelsel voor vergunningverlening, toezicht en handhaving te maken.

Doel

Schone en gezonde leefomgeving door het steviger aanpakken van milieucriminaliteit en milieurisico's.

Toepassing doel

Het programma zal gestoeld worden op zes pijlers:

1. Robuuste omgevingsdiensten en financiering;
2. Bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhaving en vervolging;
3. Informatievoorziening vergunningverlening, toezicht en handhaving;
4. Kennisinstructuur en arbeidsmarkt;
5. Onafhankelijke uitvoering van toezicht en handhaving, en;
6. Monitoring kwaliteit milieutoezicht.

Karakter

Programma

Crises

Vervuiling

Trekker

IenW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2022-2024

45 Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

Beschrijving

Door ontwikkelingen op globaal niveau is er meer ruimte nodig voor Defensie. Daarom wordt er, onder de Nota Ruimte, onderzoek gedaan naar nieuwe locaties voor defensie in het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. Dit wordt gedaan op basis van zes thema's: geluidbelasting en -hinder, cultuurhistorie en archeologie, natuurwaarden, hitte, droogte en regenbestendigheid, overstromingsrisico en externe veiligheid.

Doel

Het vinden van ruimte voor ontwikkelingen bij defensie.

Toepassing doel

Het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie stelt dezelfde drie afwegingsprincipes zoals in de Nationale Omgevingsvisie:

1. Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal, en;
3. Afwentelen voorkomen.

Karakter

Programma

Crises

Vervuiling

Trekker

Defensie

Vastgesteld?

Ja

Status

Ontwerp

Looptijd

Tot 2040

46 Programma Erfgoeddeal

Beschrijving

De wereld om ons heen verandert snel. We staan aan het begin van een aantal omvangrijke transitie in de fysieke leefomgeving. Klimaatadaptatie, de energietransitie en een toenemende stedelijke groei en krimp zorgen voor grote ruimtelijke opgaven. In deze turbulente tijden kan cultureel erfgoed houvast bieden. Natuurlijk: instandhouding en ontwikkeling van erfgoed zijn van belang. Maar erfgoed biedt meer: gebiedskenmerken en lessen uit het verleden kunnen inspiratie bieden voor de opgaven waar we voor staan. De Erfgoeddeal is een afspraak voor en door dertien partners, bestaande uit maatschappelijke organisaties, de ministeries van OCW, BZK en IenW, IPO, VNG en medeoverheden. De Erfgoeddeal is in het voorjaar 2019 gesloten en stelt: 'vanuit de kracht van het erfgoed dragen we bij aan de realisatie van de transitie en opgaven in de leefomgeving'.

De Erfgoeddeal is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Een waardevolle leefomgeving die met zorg is vormgegeven, waarin ons verleden tastbaar is en waar we ons – ook in de toekomst – verbonden mee voelen.

Toepassing doel

De Erfgoed Deal richt zich op een drietal hoofdthema's:

1. Klimaatadaptatie;
2. Energietransitie en duurzaamheid, en;
3. Stedelijke groei en krimp.

Karakter

Uitvoeringsprogramma

Crises

Klimaatverandering en vervuiling

Trekker

OCW

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd

2019-2025⁵

⁵ De Erfgoeddeal had oorspronkelijk als einddatum 2022, maar is verlengd tot 2025

47 Programma Woningbouw

Beschrijving

Volkshuisvesting is één van de prioriteiten van dit kabinet en één van de kerntaken van de overheid. Wonen in een goed, duurzaam en betaalbaar huis is een eerste levensbehoefte. Momenteel kunnen veel Nederlanders geen woning vinden die past bij hun wensen en portemonnee. Er zijn onvoldoende woningen en het aantal huishoudens neemt toe. Mensen komen in de knel en worden beperkt in een volgende stap in hun leven zoals kinderen krijgen, samenwonen of scheiden. Een snelle groei van het aantal woningen is noodzakelijk. Om het woningtekort op te lossen, wil de overheid de regie ten aanzien van de volkshuisvesting weer naar zich toe trekken. De ruimtelijke inpassing in relatie tot andere maatschappelijke opgaven wordt hierbij ook meegenomen. Het Programma Woningbouw is de eerste van de zes programma's onder de Nationale Woon- en Bouwagenda.

Het Programma Woningbouw is een rijksprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie Executiekraacht (NOVEX).

Doel

Om voldoende, betaalbare en passende woningen te realiseren, wordt met het Programma Woningbouw ingezet op:

1. De realisatie van 900.000 woningen tot en met 2030.
2. Een groei van de bouwproductie naar 100.000 woningen per jaar in deze kabinetsperiode (inclusief flex- en transformatiewoningen en woningsplitsing).
3. Het streven dat ten minste twee derde van de nieuwbouwwoningen betaalbare huur- en koopwoningen zijn.

Naast deze kwantitatieve doelstellingen is er aandacht voor het realiseren van duurzame toekomstbestendige woningen op plekken die bereikbaar zijn en waar mensen prettig kunnen wonen en werken.

Toepassing doel

Via vier actielijnen pakken worden de huidige problemen aangepakt en wordt gewerkt aan de gezamenlijke opdracht.

1. Versterken regie;
2. Sneller van initiatief naar realisatie;
3. Stimuleren snelle woningbouw, en;
4. Grootschalige woningbouw.

Karakter

Programma

Crises

N.v.t.

Trekker

BZK

Vastgesteld?

Ja

Status

Definitief

Looptijd
2022-2030

3 Versterkend of op gespannen voet staan

In hoofdstuk 3 is een toelichting op de overzichtstabel uit bijlage 1 toegevoegd. Ook wordt in dit hoofdstuk een analyse gedaan van de doelen van de rijksprogramma's en het concept-NMP en of die elkaar veelal versterken of juist met elkaar op gespannen voet staan.

Toelichting op de overzichtstabel

In de overzichtstabel is eerst gekeken aan welke planetaire crisis/crises (klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en/of vervuiling) de rijksprogramma's werken. Welke crises van toepassing zijn op de geanalyseerde rijksprogramma's staat ook beschreven in hoofdstuk 2.

Vervolgens is gekeken of er doelen uit de rijksprogramma's, zoals beschreven in hoofdstuk 2, een relatie hebben met de doelen uit het concept-NMP. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de drie streefbeelden uit het concept-NMP en de strategische doelen die hieronder liggen. Als er een relatie is tussen de doelen uit het rijksprogramma en het concept-NMP, wordt dit aangegeven met een "Ja". Als er geen relatie is, wordt dit aangegeven met een "Nee". In de overzichtstabel wordt ook aangegeven om welke doelen uit de rijksprogramma's het gaat die een relatie hebben met de strategische doelen in het concept-NMP.

Daarna zijn de relaties tussen de doelen uit de rijksprogramma's en het concept-NMP verder bekeken. In de overzichtstabel is aangegeven of de doelen elkaar versterken of dat ze met elkaar op gespannen voet staan. Dit wordt in de overzichtstabel aangegeven met:

- (+) de doelen van het rijksprogramma en het concept-NMP versterken elkaar;
- (-) de doelen van het rijksprogramma en het concept-NMP staan met elkaar op gespannen voet;
- (0) er is geen directe relatie tussen de doelen van het rijksprogramma en het concept-NMP.

In de overzichtstabel wordt toegelicht waarom iets ondersteunend is aan de doelen van het concept-NMP dan wel mogelijk op gespannen voet staat. Geen relatie wordt niet toegelicht.

Analyse van de resultaten

De meeste rijksprogramma's zijn primair gericht op één of meerder crises. Er zijn vier programma's waarbij dit niet het geval is. Deze programma's zijn ingegeven vanuit een andere invalshoek (economie, mobiliteit, ruimte, wonen).

Vrijwel alle rijksprogramma's hebben op doelniveau een relatie met het concept-NMP. Van de 47 rijksprogramma's hebben 42 rijksprogramma's doelen die de strategische doelen uit het concept-NMP (deels) versterken.

De Nota Ruimte richt zich op vrijwel dezelfde doelen als het concept-NMP, waardoor deze op alle strategische doelen positief scoort. Omdat de Nota Ruimte over het ruimtebeslag gaat van verschillende activiteiten, waar ook een milieu-impact mee gepaard gaat, kan het zo zijn dat er bij de uitwerking van deze activiteiten keuzes worden gemaakt die op gespannen voet staan met de strategische doelen van het concept-NMP. Het is goed om hiervoor aandacht te hebben bij een vervolg.

Ook de visie op kringlooplandbouw van het ministerie van LNV en het bijbehorende realisatieplan hebben doelen die veel van de strategische doelen van het concept-NMP versterken. Ook noemenswaardig als rijksprogramma's die veelal een versterkende relatie laten zien zijn het Nationaal Programma Circulaire Economie, het Impulsprogramma Chemische Stoffen, het Perspectief op de Nederlandse Economie 2050 van het ministerie van EZK en het Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. In de overzichtstabel in bijlage 1 is te zien met welke strategische doelen de doelen uit deze rijksprogramma's een versterkende relatie hebben.

Daarnaast zijn er drie rijksprogramma's waarvan de doelen op gespannen voet staan met een aantal van de strategische doelen uit het concept-NMP. Het gaat hier om drie rijksprogramma's die gaan over de ruimtelijke verdeling van Nederland. Zo heeft het Nationaal Programma Ruimte voor Economie als doel om fysieke ruimte te creëren voor de industrie, wat op gespannen voet kan staan met op de strategische doelen onder het streefbeeld Gezonde Leefomgeving. Het Nationaal Programma Ruimte voor Economie is het enige rijksprogramma uit de analyse die zowel doelen heeft die versterkend zijn met de strategische doelen uit het concept-NMP als doelen die op gespannen voet staan met de strategische doelen uit het concept-NMP. Het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie heeft als doel ruimte voor fysieke ontwikkelingen bij defensie te vinden. Dit kan op gespannen voet staan met op de strategische doelen onder het streefbeeld Gezonde Leefomgeving. Het Programma Woningbouw heeft als doel het bouwen van woningen, wat op gespannen voet kan staan met op de strategische doelen onder het streefbeeld Gezonde Leefomgeving. Er wordt wel ingezet op woningen op plekken waar mensen prettig kunnen wonen en werken.

Er zijn twee rijksprogramma's waarvan de doelen geen relatie hebben met de strategische doelen uit het concept-NMP. Het gaat hier om het Interbestuurlijk Programma Versterking Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Stelsel en het Programma Erfgoeddeal.

4 Verantwoording

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit het onderzoek verantwoord. Er zijn de nodige noties/overwegingen/kanttekening bij het onderzoek te maken. Deze moeten dus ook goed worden meegewogen bij het lezen van dit rapport.

Rapportage en overzichtstabel

Het karakter van de rijksprogramma's in de rapportage en overzichtstabel verschilt in grote mate. Het begrip rijksprogramma wordt voor veel verschillende beleidsdocumenten gebruikt, terwijl de opbouw en inhoud sterk verschilt. Sommige rijksprogramma's worden slechts aangekondigd in Kamerbrieven of staan op een website genoemd, maar zijn nog niet als rijksprogramma verschenen. Andere hebben meer het karakter van een actieplan of uitvoeringsprogramma. Daarnaast zijn er ook verschillende visies van ministeries.

Niet alle rijksprogramma's hebben een directe relatie met één van de drie planetaire crises (klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, vervuiling). Om de documenten primair te linken aan één van de drie is eveneens lastig. Het tegengaan van vervuiling kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat de bijdrage aan klimaatverandering minder wordt dan wel dat de gevolgen voor de biodiversiteitsverlies worden beperkt. De primaire link aan geen, één of aan meerdere crises betreft daarmee een interpretatie van RHDHV op basis van de beschikbare (openbare) informatie.

Daarna is onafhankelijk hiervan verder gekeken in hoeverre er een relatie is met de strategische doelen van het concept-NMP. De meeste rijksprogramma's die een relatie hebben met het concept-NMP zorgen er voor dat streefbeelden uit het concept-NMP sneller/makkelijker worden gehaald. Daar waar de doelen op gespannen voet staan, gaat het om rijksprogramma's die zijn opgezet om antwoord te bieden op het ruimtelijke vraagstuk in Nederland.

Overzichtstabel en visual

In de overzichtstabel is geprobeerd om op een kwalitatieve wijze aan te geven in hoeverre de doelen van de rijksprogramma's de strategische doelen uit het concept-NMP versterken (of op gespannen voet staan). Hierbij is er voor gekozen om de streefbeelden van het concept-NMP even zwaar te laten wegen. De zwaarte van de strategische doelen verschilt dus per streefbeeld zo dat de streefbeelden even zwaar wegen (er is gemiddeld). Het is namelijk onlogisch om per strategisch doel te gaan scoren. Hierdoor zou de relatie met het streefbeeld Gezonde Leefomgeving, die zeven strategische doelen kent, veel sterker mee wegen dan het streefbeeld Vitale Ecosystemen, die slechts vier strategische doelen kent. Deze kwalitatieve wijze is enkel bedoeld om de rijksprogramma's relatief weer te geven in hoeverre ze versterkend zijn aan of op gespannen voet staan met het concept-NMP.

Op basis van de overzichtstabel, met daarin de kwalitatieve relatie van de rijksprogramma's met het concept-NMP, is vervolgens een visual gemaakt (zie bijlage 2). Rijksprogramma's die in de visual dicht bij het concept-NMP staan en die dus een versterkende relatie hebben met de strategische doelen van het concept-NMP, staan boven in de visual. Rijksprogramma's die geen relatie hebben of waarvan de doelen op gespannen voet staan met de strategische doelen van het concept-NMP, bevinden zich onder in de visual.

Bronnen

- 01 Kamerbrief Water en Bodem Sturend van 22 november 2022. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-c35e65eba0903d738ae26dab222462337b0d8de7/pdf>
- 02 Contourennotitie Novi-Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater. Toegankelijk via: <https://uvw.bestuurlijkeinformatie.nl/Document/View/da65206a-cc7d-4493-8091-67862ecec29c>
Verzamelbrief bodem en ondergrond van 29 december 2023. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-8991ade4a9eb385aee6f96dc9fe7f255a29ae756/pdf>
Website Programma Bodem en Ondergrond. Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/programma+bodem+en+ondergrond/default.aspx>
- 03 Nationaal Water Programma 2022-2027. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-0c5086b3029ab6a4ab28d52838ce44d5e6285d1a/pdf>
Kamerbrief Nationaal Water Programma 2022-2027 van 18 maart 2022. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2e922fe241d67bb127ceea20460ecc71c2a561f8/pdf>
- 04 Naar een toekomst-bestendig rivierengebied. Ontwerp Programma Integraal Riviermanagement. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-fbe26ffe799372f44daf6e41e0bf43687d3eaa4d/pdf>
- 05 Kamerbrief Vormgeving KRW-impulsprogramma van 5 juni 2023. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-26999578af4ceade7742687852f4aa9361693fae/pdf>
Bijlage bij Kamerbrief Vormgeving KRW-impulsprogramma. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5c0d3cca4426e7a3fcbae7de82c7cd771d574c0a/pdf>
- 06 Programma Noordzee 2022 – 2027. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-eb6f03952fb18a506920ac95e4cd232c8d368b64/pdf>
Kamerbrief Partiële Herziening van het Programma Noordzee 2022-2027 van 17 mei 2023. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2e922fe241d67bb127ceea20460ecc71c2a561f8/pdf>
- 07 Website Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Toegankelijk via: <https://www.lto.nl/onderwerpen/deltaplan-agrarisch-waterbeheer/>
- 08 Evaluatie Nationaal programma landbouwbodems. Tussenevaluatie periode 2019-2021. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-48a662f0bc44d6635b3171d0f421008a86d26293/pdf>
Kamerbrief Tussenevaluatie en voortgangsrapportage Nationaal Programma Landbouwbodems. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-6021f7a69db78b97e13d5cc8f236989819c5f0b9/pdf>
Website: Nationaal Programma Landbouwbodems. Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/nationaal+programma+landbouwbodems/default.aspx>
- 09 Nu voor later. Nationaal Deltaprogramma 2024. Toegankelijk via: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2023/09/19/deltaprogramma-2024/deltaprogramma-2024.pdf>
- 10 Deltaplan Zoetwater 2022-2027. Nationaal Deltaprogramma Zoetwater. Toegankelijk via: <https://www.deltaprogramma.nl/documenten/publicaties/2021/09/21/dp2022-d-deltaplan-zoetwater-2022-2027>
- 11 Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. Maatregelen om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Toegankelijk via: https://static1.squarespace.com/static/5dd68327476e6268dc701ec1/t/5f69bf1314e4112b096225ce/1600765768034/Deltaplan_Ruimtelijke_Adaptatie.pdf

- 12 Ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/cdc6cfa7-350d-4797-b3a3-a6d41fcf1807/file>
- 13 Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering 2022-2035. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-ce9cacdc2f43a287fda6ed95e3d2d2f0a95e277f/pdf>
- 14a Uitvoeringsprogramma Natuur. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-813b2c1c-6b78-4336-bf2a-3e156dd679e8/pdf>
Hoofdlijnen Programma Natuur. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-68e6ccefd8e3-49b3-9385-def67b52ac5b/pdf>
Kamerbrief Gezamenlijk Programma Natuur van 10 juli 2020. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-c93b46b8-40a1-44c5-a8b1-86a3af1af25d/pdf>
- 14b Agenda Natuurinclusief 2.0. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ef4ae588-f750-4259-b8e9-338634788d09/file>
- 15 Actieplan Landschapsinclusief Omgevingsbeleid. Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/publicaties/overige+publicaties+gerelateerd+aan+de+novi/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=1937838>
Website Programma ONS Landschap. Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/programma+ons+landschap/default.aspx>
- 16 Natuurpact ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland. Toegankelijk via: <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Natuurpact.pdf>
- 17 Nationale Biodiversiteit- Strategie & Actieplan. Nederland 2024-2030. De Nederlandse inzet op de 23 actiedoelen van het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework.
- 18 Kamerbrief Programma versterken biodiversiteit van 16 oktober 2020. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-09100e55-18bf-4a43-ac8e-079c37a56198/pdf>
Website Bescherming van biodiversiteit in Nederland. Toegankelijk via: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/bescherming-biodiversiteit-nederland>
- 19 Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden. Nederland als koploper in kringlooplandbouw. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-db1252eb-89e3-452c-9c2d-9fa9398e5dcc/pdf>
- 20 Realisatieplan Visie LNV. Op weg met nieuw perspectief. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-131789fb-29dd-4d3e-b541-32b22d204b5a/pdf>
- 21 Bos voor de toekomst. Uitwerking ambities en doelen landelijke Bossenstrategie en beleidsagenda 2030. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-d6ac7db2-0d36-45b0-9507-f76638a48c0d/pdf>
- 22 Klimaatakkoord. Toegankelijk via: <https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord>
- 23 Programma Energiehoofdstructuur. Ruimte voor een klimaatneutraal energiesysteem van nationaal belang. Toegankelijk via: <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2023-07/Ontwerp-Programma-Energiehoofdstructuur-juli-2023-Programma-Energiehoofdstructuur.pdf>
- 24 Nationaal plan energiesysteem. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/2f5cbb52-0631-4aad-b3dd-5088fab859c5/file>
- 25 Kamerbrief Voortgang RES van 21 december 2023. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/4c3de0f7-15e3-40ac-8862-db640893c18c/file>
Website Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES). Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/nationaal+programma+regionale+energie+strategie+n/default.aspx>
- 26 Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030. Toegankelijk via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnotas/2023/02/03/nationaal-programma-circulaire-economie-2023-2030>

- 27 Routekaart verduurzaming industrie 1.0. Nationaal Programma Verduurzaming Industrie. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/963bba9d-da07-48c9-af85-980380646628/file>
Kamerbrief Stand van zaken Nationaal Programma Verduurzaming Industrie van 14 juli 2023. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/581869f5-cf16-4669-9c9c-6e8c0f5c4a64/file>
Website Verduurzaming van de industrie. Toegankelijk via: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-economie/verduurzaming-industrie>
- 28 Clusterplan industriecluster Rotterdam-Moerdijk. Toegankelijk via: https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2020/10/22/koplopersprogramma-cluster-rotterdam_moerdijk/Regioplan_haven-industriecluster_Rotterdam-Moerdijk.pdf
Voortgang Regioplannen 2017 – 2019 – 2030. Groeiregio Noord-Nederland realiseert spectaculaire verlaging CO₂ uitstoot per ton product. Toegankelijk via: <https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2020/10/22/koplopersprogramma-cluster-noord-nederland/Voortgang+Regioplannen+2017-2019-2030+Industrietafel+Noord-Nederland+mei+2020.pdf>
Regioplan Noordzeekanaalgebied. Toegankelijk via: <https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2020/10/22/koplopersprogramma-cluster-noordzeekanaal/Regioplan-Noordzeekanaalgebied-DEF.pdf>
Regioplan cluster Chemelot 2030. Toegankelijk via: <https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2020/10/22/koplopersprogramma-cluster-chemelot/Regioplan+Chemelot+29-07.pdf>
Regioplan 2030 2050. Together for a future proof industry. Toegankelijk via: <https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2020/10/22/koplopersprogramma-cluster-smart-delta/SDR-Regioplan+2030-2050.pdf>
Klimaattransitie door de Nederlandse industrie. De plannen van 9 sectoren. Toegankelijk via: <https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2020/10/22/koplopersprogramma-het-zesde-cluster/Klimaattransitie+door+de+Nederlandse+Industrie+-+Het+zesde+cluster.+De+plannen+van+9+sectoren.pdf>
Website Nationaal Programma voor Industriële Clusters (PICLS). Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/nationaal+programma+voor+industriële+clusters+pic/default.aspx>
- 29 Nationale Aanpak Biobased Bouwen. Van boerenland tot bouw materiaal. Toegankelijk via: [https://www.volkshuisvestingnederland.nl/binaries/volkshuisvestingnederland/documenten/publicaties/2023/11/07/nationale-aanpak-biobased-bouwen/Nationale+Aanpak+Biobased+Bouwen+\(2023-2030\).pdf](https://www.volkshuisvestingnederland.nl/binaries/volkshuisvestingnederland/documenten/publicaties/2023/11/07/nationale-aanpak-biobased-bouwen/Nationale+Aanpak+Biobased+Bouwen+(2023-2030).pdf)
- 30 Impulsprogramma Chemische Stoffen (2023-2026). Een schoner milieu door een nieuwe impuls voor de uitvoering van het stoffenbeleid. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5692b6d36f2097834252e6c9f904963c4fe16b0e/pdf>
Kamerbrief Voortgang Impulsprogramma Chemische Stoffen van 28 februari 2024. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-793f148148c79c04b8eceb7a4a972b5f1da5bfc/pdf>
- 31 Programma Ruimte voor Economie. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/f8971f79-1b5d-4ae7-85cd-ece7c1f43486/file>
Kamerbrief Programma Ruimte voor Economie van 13 oktober 2023. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/e92206e1-3258-4fd5-ab90-36f1a949d6a1/file>
- 32 Op weg naar microplastics monitoring in rivieren. Deel 3: Pilotmetingen microplastics in oppervlaktewater, waterbodembodem en rivieroeveren. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-fc3cde3f818a2bc233d013133a224af0ada07344/pdf>

- Kamerbrief Voortgang beleidsprogramma microplastics van 25 juni 2021. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5a0afd7f-58f5-47ef-9763-6b2625e91e35/pdf>
- Bijlage 1: Voortgangsrapportage beleidsprogramma microplastics. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-f6cd1f5e-0ae1-487c-8b46-b687d7a7e5f9/pdf>
- 33 Perspectief op de Nederlandse economie: Innovatief, duurzaam, sterk en welvarend. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/d6cd5ddc-f90e-4c34-8773-70c53d3f4e28/file>
- 34 Opdrachtgeven met ambitie, inkopen met impact. Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021 – 2025. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-9b2a4acf-f5ec-4ee8-8407-88de7b3506bc/pdf>
- 35 Grondstoffen voor de grote transitie. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-c97cca89a0c360bc012f5d6da3d54dd1844a6d33/pdf>
- Kamerbrief Grondstoffenvoorzieningszekerheid van 22 december 2023. Toegankelijk via: https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2024A00582
- 36 Kamerbrief Beleidsagenda voor duurzame financiering van 7 juni 2022. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-1a66218b5e53421969359e3bf030047648be2e67/pdf>
- Kamerbrief Voortgang Beleidsagenda voor duurzame financiering van 8 februari 2024. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/5b9b689e-2981-4c37-bd94-900970f7ee04/file>
- De financiële sector als aanjager van de circulaire transitie. Roadmap Circulair Financieren 2030. Toegankelijk via: <https://www.dnb.nl/media/3dwdcic1/20220204-pdf-finance-roadmap-nl.pdf>
- 37 Kamerbrief Strategische agenda voor het ondernemingsklimaat in Nederland van 14 oktober 2022. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-177c07692be1e04fd57870be3e4880c42e2bc2a0/pdf>
- Kamerbrief Voortgangsrapportage Strategische agenda Ondernemingsklimaat van 19 januari 2024. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/d335a893-e9d2-4ffb-acef-e950914131be/file>
- 38 Spelregels van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5378f78299510103062c1b20ccd7228a733285b7/pdf>
- 39 Website Programma Gezonde Leefomgeving van start. Toegankelijk via: <https://www.rivm.nl/nieuws/programma-gezonde-leefomgeving-van-start>
- Website Programma Gezonde Leefomgeving. Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/programma+gezonde+leefomgeving/default.aspx>
- 40 Bijlage – Beschrijving nationale programma's. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-1204110c73e2bd0ea60d3bf376eb17f1f0cfa5c8/pdf>
- 41 Mobiliteitsvisie 2050. Hoofdlijnennotitie. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-d954c7efb64c60233b4000dbc2efe949e84bb7f9/pdf>
- 42 Schone Lucht Akkoord. Gezondheidswinst voor iedereen in Nederland. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-ff5c8087-200a-4aa4-b76e-dac3b5c408fd/pdf>
- Kamerbrief Aanbieding Schone Lucht Akkoord van 13 januari 2020. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-42f57b80-3886-40e3-8ca5-f1ad16760646/pdf>
- 43 Contourennotitie Nota Ruimte. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/2eb6c26d-2f62-4521-9c4f-b45358d43206/file>
- Kamerbrief Contourennotitie Nota Ruimte van 6 oktober 2023. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/3fa93dff-c322-4dac-a3f3-cd2c37c58efe/file>
- 44 Interbestuurlijk programma Versterking VTH-stelsel. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-d8492d974471baa8f41dd496a41e3958abef8215/pdf>

- 45 Notitie Reikwijdte en Detailniveau. Milieueffectrapportage Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. Toegankelijk via: <https://www.defensie.nl/downloads/publicaties/2023/12/15/notitie-reikwijdte-en-detailniveau-programma-ruimte-voor-defensie>
Website Ruimte voor defensie. Toegankelijk via: <https://www.defensie.nl/onderwerpen/ruimte-voor-defensie>
- 46 Samen werken aan een waardevolle leefomgeving. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-126ed814-baf9-4d99-a26e-6ef5f88b6dd7/pdf>
Website Erfgoed deal. Toegankelijk via: <https://denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/erfgoed+deal/default.aspx>
- 47 Programma Woningbouw. Toegankelijk via: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-7cf320fe661a5079d9b9c431d6fa3a96c8d558ff/pdf>

Bijlagen

Bijlage 1 Overzichtstabel

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA																			Relevante doelen		
		Crises			Gezonde Leefomgeving							Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie							
		Klimaatverandering	Biodiversiteitsverlies	Vervuiling	Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters	Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame economie
Bodem- en watersysteem	01	Programma Water en Bodem Sturend	X			Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	N.v.t.	Wonen en werken in veilige omgeving, met een gezonde bodem en voldoende en schoon water.	Wonen en werken in veilige omgeving, met een gezonde bodem en voldoende en schoon water.	
	02	Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater			X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	N.v.t.	Het toewerken naar vitale bodems, een efficiënt en duurzaam ingerichte ondergrond en voldoende grondwater van een geschikte kwaliteit.	N.v.t.	
	03	Nationaal Waterprogramma	X	X		Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	1. Een veilige en klimaatbestendige delta.	3. Een schone en gezonde delta met hoogwaardige natuur.	2. Een concurrerende, duurzame en circulaire delta.	
	04	Programma Integraal Riviermanagement	X	X		Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Systeemkenmerken verbeteren om rivierfuncties zoveel mogelijk te blijven faciliteren.	Systeemkenmerken verbeteren om rivierfuncties zoveel mogelijk te blijven faciliteren.	Komen tot een toekomstbestendig rivierengebied dat als systeem goed functioneert en meervoudig bruikbaar is.	
	05	Kaderrichtlijn Water Impulsprogramma	X	X	X	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Een stevige, aanvullende inzet op het uitvoeren van verbeteracties om te voldoen aan de eisen van de KRW4.	Een stevige, aanvullende inzet op het uitvoeren van verbeteracties om te voldoen aan de eisen van de KRW4.	N.v.t.	
	06	Programma Noordzee	X	X		Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Het bereiken van een duurzaam en veilig gebruik van de Noordzee dat bijdraagt aan de maatschappelijke doelstellingen van Nederland.	Het bereiken van een duurzaam en veilig gebruik van de Noordzee dat bijdraagt aan de ecologische doelstellingen van Nederland.	Het bereiken van een duurzaam en veilig gebruik van de Noordzee dat bijdraagt aan de economische doelstellingen van Nederland.	
	07	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer			X	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Samen werken aan de wateropgaven waar Nederland voor staat.	Samen werken aan de wateropgaven waar Nederland voor staat.	Samen werken aan de wateropgaven waar Nederland voor staat.	
	08	Nationaal Programma Landbouwbodems			X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	N.v.t.	1. Alle landbouwgronden duurzaam beheerd in 2030, en; 2. Extra reductie van 0,5 Mton CO ₂ -eq. door extra koolstofvastlegging in landbouwbodems.	1. Alle landbouwgronden duurzaam beheerd in 2030	
	09	Deltaprogramma	X			Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Een veilige en leefbare delta, nu, in 2050 en ver daarna.	Een veilige en leefbare delta, nu, in 2050 en ver daarna.	N.v.t.	
	10	Deltaplan Zoet Water	X			Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	N.v.t.	Ervoor zorgen dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten.	Ervoor zorgen dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten.	
	11	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie	X			Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	Een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland.	Een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland.	Een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland.	
	12	Nationaal Programma Landelijk Gebied		X		Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Doelen voor natuur, water, klimaat en groenblauwe dooradering.	Doelen voor natuur, water, klimaat en groenblauwe dooradering.	Het weer in balans brengen van het landgebruik met de grenzen van de natuurlijke systemen.		
	13	Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering		X		Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	N.v.t.	1. Het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden, en; 2. Het verminderen van de depositie van stikstof op de in onderdeel 1 benoemde habitats om te voldoen aan de wettelijke omgevingswaarden.	N.v.t.		
	14a	Uitvoeringsprogramma Natuur		X		Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	N.v.t.	Het streven naar robuuste, veerkrachtige natuur dat tegen een stootje kan.	N.v.t.		
	14b	Agenda Natuurinclusief		X		Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Een natuurinclusieve samenleving in 2050.	Een natuurinclusieve samenleving in 2050.	Een natuurinclusieve samenleving in 2050.		
	15	Programma Ontwikkelen Nationale Strategie Landschap			X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Landschappelijke kwaliteit maximaal verbinden aan maatschappelijke opgaven voor de fysieke leefomgeving.	Landschappelijke kwaliteit maximaal verbinden aan maatschappelijke opgaven voor de fysieke leefomgeving.	Landschappelijke kwaliteit maximaal verbinden aan maatschappelijke opgaven voor de fysieke leefomgeving.	
	16	Natuurpact		X		Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	N.v.t.	1. Verbeteren van de biodiversiteit; 2. Versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur;	3. Versterken van de relatie tussen natuur en economie.	
	17	Nationaal Biodiversiteits- Strategie & Actieplan		X		Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	N.v.t.	1. Natuurlijke ecosystemen zijn beschermd en hersteld; 2. Biodiversiteit wordt duurzaam beheerd t.b.v. ecosystemefuncties; 4. De biodiversiteit-financieringskloof is verkleind.	3. Opbrengsten uit het gebruik van genetische bronnen worden eerlijk verdeeld;		

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA																			Relevante doelen		
		Crises			Gezonde Leefomgeving							Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie							
		Klimaatverandering	Biodiversiteitsverlies	Vervuiling	Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters	Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame economie
Landbouw en natuur	18	Programma Versterken Biodiversiteit		X		Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	2. Een halvering van de ecologische voetafdruk in 2050.	1. Een 100% doelbereik van de Vogel- en Habitatrichtlijn in Nederland in 2050; 2. Een halvering van de ecologische voetafdruk in 2050.	2. Een halvering van de ecologische voetafdruk in 2050.
	19	Waardevol en Verbonden - LNV visie op kringlooplandbouw		X		Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nederland is koploper in kringlooplandbouw.	Nederland is koploper in kringlooplandbouw. 3. Nederland moet een prominente rol houden in de vernieuwing van productiemethoden, zowel in eigen land als op wereldwijde voedselmarkten. Met onze kennis en producten kunnen we voor andere landen een voorbeeld zijn in het efficiënt produceren van voedsel in kringlopen zodat schade aan het ecosysteem (water, bodem, lucht) voorkomen en hersteld wordt.	Kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen zijn in 2030 op een zo laag mogelijk – nationaal of internationaal – schaalniveau gesloten en Nederland is koploper in kringlooplandbouw. 1. De economische positie van boeren, tuinders en vissers in de keten moet zo worden, dat zij in de kringlooplandbouw een goed inkomen verdienen, kunnen innoveren en gezonde bedrijven in stand kunnen houden en door kunnen geven. 2. Onze waardering voor voedsel moet groter worden. De afstand tussen primaire producenten en burgers moet kleiner worden. 3. Nederland moet een prominente rol houden in de vernieuwing van productiemethoden, zowel in eigen land als op wereldwijde voedselmarkten.
	20	Realisatieplan Visie Landbouw, Natuur en Voedsel		X		Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Voor alle betrokken partijen in en om de agrosector is het in 2030 steeds aantrekkelijker en logischer om kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk – regionaal, nationaal of internationaal – schaalniveau te sluiten	Voor alle betrokken partijen in en om de agrosector is het in 2030 steeds aantrekkelijker en logischer om kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk schaalniveau te sluiten en zo te bewerkstelligen dat Nederland koploper is in kringlooplandbouw. Om dit mogelijk te maken heeft het kabinet in de visie vier randvoorwaardelijke doelen opgenomen: 2.De natuur in de natuurgebieden, op de landbouwgronden en in de wateren is rijker en veelzijdiger. De biodiversiteit neemt toe. Landbouw en natuur versterken elkaar.	Voor alle betrokken partijen in en om de agrosector is het in 2030 steeds aantrekkelijker en logischer om kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk schaalniveau te sluiten en zo te bewerkstelligen dat Nederland koploper is in kringlooplandbouw. 1.De economische positie van boeren en tuinders is dusdanig dat zij in de kringlooplandbouw een goed inkomen verdienen, nieuwe verdienmodellen kunnen ontwikkelen, kunnen innoveren en gezonde bedrijven in stand kunnen houden. 3.De maatschappelijke waardering voor voedsel is toegenomen. 4.Nederland heeft internationaal zijn prominente, vernieuwende rol behouden.
	21	Bos voor de Toekomst	X	X		Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Het bos met al zijn functies goed doorgeven aan toekomstige generaties.	Het bos met al zijn functies goed doorgeven aan toekomstige generaties.	N.v.t.
	22	Klimaatakkoord	X			Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990.	Het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990.	Het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990.
	23	Programma Energie Hoofdinfrastructuur	X			Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Het tijdig realiseren van voldoende ruimte voor de nationale energiehoofdstructuur.	N.v.t.	Het tijdig realiseren van voldoende ruimte voor de nationale energiehoofdstructuur.
24	Nationaal Plan Energiesysteem	X			Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Het bieden van een duidelijke ontwikkelrichting voor het energiesysteem tot 2050.	N.v.t.	Het bieden van een duidelijke ontwikkelrichting voor het energiesysteem tot 2050.	
25	Nationaal Programma Regionale Energiestrategie	X			Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ten minste 35 TWh elektriciteit opwekken uit zonne- en windenergie in 2030.	N.v.t.	Ten minste 35 TWh elektriciteit opwekken uit zonne- en windenergie in 2030.	
26	Nationaal Programma Circulaire Economie	X	X	X	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Een circulaire economie in 2050, en halverwege in 2030.	Een circulaire economie in 2050, en halverwege in 2030.	Een circulaire economie in 2050, en halverwege in 2030.	

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA																			Relevante doelen		
		Crises			Gezonde Leefomgeving							Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie							
		Klimaatverandering	Biodiversiteitsverlies	Vervuiling	Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters	Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame economie
Klimaat, Energie en Circulariteit	27	Nationaal Programma Verduurzaming Industrie	X		X	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Het versnellen van de verduurzaming van de industrie door met overheid en bedrijven vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten, randvoorwaarden te scheppen en nieuwe markten te ondersteunen.	Het versnellen van de verduurzaming van de industrie door met overheid en bedrijven vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten, randvoorwaarden te scheppen en nieuwe markten te ondersteunen.	Het versnellen van de verduurzaming van de industrie door met overheid en bedrijven vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten, randvoorwaarden te scheppen en nieuwe markten te ondersteunen.	
	28	Nationaal Programma voor Industriële Clusters	X		X	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	49% CO2-reductie in 2030 en 95% in 2050 voor de industrie	49% CO2-reductie in 2030 en 95% in 2050 voor de industrie	49% CO2-reductie in 2030 en 95% in 2050 voor de industrie	
	29	Programma Ruimte voor Biobased bouwen	X	X		Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	N.v.t.	Bijdragen aan nationale doelstellingen op gebied van CO2-reductie, stikstofreductie, circulaire economie, natuur- en biodiversiteitsherstel en ruimtelijke kwaliteit.	Bijdragen aan nationale doelstellingen op gebied van CO2-reductie, stikstofreductie, circulaire economie, natuur- en biodiversiteitsherstel en ruimtelijke kwaliteit.	
	30	Impulsprogramma Chemische Stoffen			X	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	3. Met dit programma wordt vanzelfsprekend ook bijgedragen aan bestaande (ook Europese) beleidsdoelen. In dit kader zijn met name relevant: - Op lange termijn hooguit verwaarloosbare risico's voor mens en milieu als gevolg van chemische stoffen in het milieu;	1. Structurele aanpak voor een aantal actuele vraagstukken rond de milieurisico's van chemische stoffen, zowel nationaal als internationaal. 2. Meer samenhang in het beleid gericht op milieurisico's van chemische stoffen. 3. Met dit programma wordt vanzelfsprekend ook bijgedragen aan bestaande (ook Europese) beleidsdoelen.	1. Structurele aanpak voor een aantal actuele vraagstukken rond de milieurisico's van chemische stoffen, zowel nationaal als internationaal. 2. Meer samenhang in het beleid gericht op milieurisico's van chemische stoffen. 3. Met dit programma wordt vanzelfsprekend ook bijgedragen aan bestaande (ook Europese) beleidsdoelen.	
	31	Nationaal Programma Ruimte voor Economie	X		X	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	2. Ontwikkelruimte voor kennisindustrie en kennisclusters 3. Afgewogen keuzes voor ruimtelijke inpassing bij grootschalige bedrijfsvestigingen.	N.v.t.	1. Fysieke ruimte creëren voor slagkracht industriële bedrijven in realisatie van klimaat- en circulaire doelen 2. Ontwikkelruimte voor kennisindustrie en kennisclusters 3. Afgewogen keuzes voor ruimtelijke inpassing bij grootschalige bedrijfsvestigingen 4. Investeren in toekomstbestendige bedrijventerreinen voor een creatief en slagvaardig mkb.	
	32	Beleidsprogramma Microplastics			X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	N.v.t.	Het voorkomen van verdere vervuiling van rivieren, zeeën en oceanen met microplastics.	N.v.t.	
	33	Perspectief op de Nederlandse Economie 2050				Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Investeren in verduurzaming en de samenleving.	Investeren in verduurzaming.	Bedrijvigheid die ook in de toekomst voor brede welvaart zorgt. Investeren in verduurzaming en de samenleving.
	34	Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen	X		X	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Het zoveel mogelijk inzetten van de inkoopkracht van alle overheden (en andere inkopende partijen) voor het realiseren van onze maatschappelijke doelen in het fysieke en het sociale domein.	Het zoveel mogelijk inzetten van de inkoopkracht van alle overheden (en andere inkopende partijen) voor het realiseren van onze maatschappelijke doelen in het fysieke en het sociale domein.	Het zoveel mogelijk inzetten van de inkoopkracht van alle overheden (en andere inkopende partijen) voor het realiseren van onze maatschappelijke doelen in het fysieke en het sociale domein.
35	Nationale Grondstoffenstrategie	X		X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	N.v.t.	N.v.t.	Het vergroten van de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen op middellange termijn.	
36	Beleidsagenda Duurzame Financiering	X	X	X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	N.v.t.	N.v.t.	1. Financiële markten zijn een vliegwiel voor verduurzaming 2. Aan duurzaamheid gerelateerde financiële risico's worden voldoende beheerst 3. Rapportagestandaarden bieden inzicht in alle relevante duurzaamheidsfactoren en voorkomen groenwassen.	

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA																			Relevante doelen						
		Crises			Gezonde Leefomgeving							Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie					Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame economie				
		Klimaatverandering	Biodiversiteitsverlies	Vervuiling	Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters							
Programma																											
	37	Strategische Agenda voor het Ondernemersklimaat	X		X	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Het stimuleren van bedrijfsactiviteiten die substantieel bijdragen aan de verduurzaming van onze economie.	N.v.t.	Inzetten op de versterking van de vernieuwingskracht van de economie. Het stimuleren van bedrijfsactiviteiten die substantieel bijdragen aan de digitalisering, verduurzaming en weerbaarheid van onze economie.	
Leefbare steden en regio's	38	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport				Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	De leefbaarheid van Nederland duurzaam ontwikkelen.	N.v.t.	De concurrentiekracht van Nederland duurzaam ontwikkelen.	
	39	Programma Gezonde Leefomgeving			X	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Een gezonde leefomgeving voor iedereen.	N.v.t.	N.v.t.	
	40	Programmatische Aanpak Groen in en om de Stad	X	X	X	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Beter en meer (multi) functioneel groen (en oppervlaktewater) zodat : • Groen meegroeit met de verstedelijking en groentekorten in en om de stad worden ingelopen; • De gebouwde omgeving bestand is tegen het veranderende klimaat; • De biodiversiteit kan herstellen en we de natuur kunnen beleven in het bebouwde gebied door behoud/terugkeer van de soorten die gewoon zijn in Nederlandse steden.	Beter en meer (multi) functioneel groen (en oppervlaktewater) zodat : • Groen meegroeit met de verstedelijking en groentekorten in en om de stad worden ingelopen; • De biodiversiteit kan herstellen en we de natuur kunnen beleven in het bebouwde gebied door behoud/terugkeer van de soorten die gewoon zijn in Nederlandse steden.	N.v.t.	
	41	Mobiliteitsvisie 2050				Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Iedereen heeft recht op een gezonde en veilige leefomgeving, nu én in de toekomst.	N.v.t.	N.v.t.	
	42	Schone Lucht Akkoord			X	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	In 2030 minimaal 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen realiseren ten opzichte van 2016.	In 2030 minimaal 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen realiseren ten opzichte van 2016.	In 2030 minimaal 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen realiseren ten opzichte van 2016.	
	43	Nota Ruimte				Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	1. Beweging naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur in heel Nederland 2. Beweging naar een klimaatneutrale en circulaire samenleving 3. Beweging naar sterke regio's, steden en dorpen in heel Nederland	1. Beweging naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur in heel Nederland 2. Beweging naar een klimaatneutrale en circulaire samenleving	1. Beweging naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur in heel Nederland 2. Beweging naar een klimaatneutrale en circulaire samenleving
	44	Interbestuurlijk Programma Versterking Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Stelsel			X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
45	Nationaal Programma Ruimte voor Defensie			X	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Het programma heeft als doel om ruimte te vinden voor ontwikkelingen bij defensie.	N.v.t.	N.v.t.	
46	Programma Erfgoeddeal	X		X	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	
47	Programma Woningbouw				Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	1. De realisatie van 900.000 woningen tot en met 2030. 2. Een groei van de bouwproductie naar 100.000 woningen per jaar in deze kabinetsperiode (inclusief flex- en transformatiewoningen en woningsplitsing).	N.v.t.	N.v.t.	

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA															Argumentatie				
		Gezonde Leefomgeving							Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie								
		Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters	Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame economie	
Bodem- en watersysteem	01	Programma Water en Bodem Sturend	0	0	0	0	0	0	+	+	0	+	+	0	+	+	+	N.v.t.	Het programma heeft als doel wonen en werken in veilige omgeving, met een gezonde bodem en voldoende en schoon water.	Het programma heeft als doel wonen en werken in veilige omgeving, met een gezonde bodem en voldoende en schoon water. Hierdoor moeten o.a. ondernemers werken aan een gezond, veilig en toekomstbestendig Nederland.	
	02	Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater	0	0	0	0	0	0	+	+	0	+	0	0	0	0	0	N.v.t.	Het programma heeft als doel het toewerken naar vitale bodems, een efficiënt en duurzaam ingerichte ondergrond en voldoende grondwater van een geschikte kwaliteit.	N.v.t.	
	03	Nationaal Waterprogramma	0	0	0	0	+	0	+	+	+	0	+	+	+	+	+	Het programma heeft als doel een veilige en klimaatbestendige delta.	Het programma heeft als doel een schone en gezonde delta met hoogwaardige natuur.	Het programma heeft als doel een concurrerende, duurzame en circulaire delta.	
	04	Programma Integraal Riviermanagement	0	0	0	0	0	+	0	0	+	+	+	+	0	+	+	+	Het programma heeft als doel om rivierfuncties zoveel mogelijk te blijven faciliteren.	Het programma heeft als doel om rivierfuncties zoveel mogelijk te blijven faciliteren.	Het programma heeft als doel dat het systeem goed functioneert en meervoudig bruikbaar is.
	05	Kaderrichtlijn Water Impulsprogramma	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0	0	0	0	0	0	0	Het programma heeft als doel het geven van een impuls aan het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater en grondwater.	Het programma heeft als doel het geven van een impuls aan het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater en grondwater.	N.v.t.
	06	Programma Noordzee	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0	+	0	0	+	+	+	Het programma draagt bij aan de maatschappelijke doelstellingen van Nederland.	Het programma draagt bij aan de ecologische doelstellingen van Nederland.	Het programma draagt bij aan de economische doelstellingen van Nederland.
	07	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0	+	+	0	0	+	0	Het programma heeft als doel samen werken aan de wateropgaven (o.a. KRW) waar Nederland voor staat. In het programma Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) werken boeren en tuinders samen met waterschappen aan schoner en voldoende water en een betere bodem.	Het programma heeft als doel samen werken aan de wateropgaven (o.a. KRW) waar Nederland voor staat. In het programma Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) werken boeren en tuinders samen met waterschappen aan schoner en voldoende water en een betere bodem.	Het programma heeft als doel samen werken aan de wateropgaven (KRW) waar Nederland voor staat. Water is van cruciaal belang voor de agrarische bedrijfsvoering. Te veel water is niet goed, maar te weinig ook niet. Het water moet bovendien van goede kwaliteit zijn om gewassen en landbouwdieren gezond te houden.
	08	Nationaal Programma Landbouwbodems	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	+	+	0	+	+	0	N.v.t.	Het programma zet zich in om landbouwgronden duurzaam te beheren en extra koolstof vast te leggen in de bodem.	Het programma zet zich in om landbouwgronden duurzaam te beheren.
	09	Deltaprogramma	0	0	0	0	0	0	+	+	+	0	+	0	0	0	0	0	Het programma heeft als doel een leefbare delta.	Het programma heeft als doel een veilige en leefbare delta.	N.v.t.
	10	Deltaplan Zoet Water	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	+	0	+	0	0	0	N.v.t.	Het programma heeft als doel ervoor zorgen dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten. Dit heeft een positief effect op water en ecosystemen.	Het programma heeft als doel ervoor zorgen dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten. Dit zorgt ervoor dat consumenten duurzaam om moeten gaan met water en duurzame economische ontwikkelingen moeten plaatsvinden.
	11	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie	0	0	0	0	0	0	+	0	+	0	+	0	0	0	+	0	Het programma heeft als doel een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland. Dit heeft een positief effect op hittestress.	Het programma heeft als doel een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland. Dit heeft een positief effect op water en ecosystemen.	Het programma heeft als doel een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland. Hiervoor moeten duurzame economische ontwikkelingen plaatsvinden.
	12	Nationaal Programma Landelijk Gebied	+	0	+	0	+	0	0	+	+	+	+	+	0	+	+	0	Het programma heeft doelen voor natuur, water, klimaat en groenblauwe dooradering, waaronder KRW en geur.	Het programma heeft doelen voor natuur, water, klimaat en groenblauwe dooradering, waaronder KRW.	Het programma heeft als doel om het landgebruik weer in balans te brengen met de grenzen van de natuurlijke systemen. Dit heeft effecten op agrariërs.

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA														Argumentatie					
		Gezonde Leefomgeving							Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie					Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame economie	
		Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters				
Landbouw en natuur	13	Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0	0	0	N.v.t.	Het programma heeft als doel het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor de stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden en het verminderen van de depositie van stikstof om in de habitats te voldoen aan de wettelijke omgevingswaarden.	N.v.t.
	14a	Uitvoeringsprogramma Natuur	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0	0	0	N.v.t.	Het programma heeft als doel het streven naar robuuste, veerkrachtige natuur dat tegen een stootje kan.	N.v.t.
	14b	Agenda Natuurinclusief	0	0	0	0	+	0	+	+	+	+	+	+	0	+	+	+	Het doel van de agenda is een natuurinclusieve samenleving. Dit heeft een effect op hittestress en chemische stoffen.	Het doel van de agenda is een natuurinclusieve samenleving.	Het doel van de agenda is een natuurinclusieve samenleving. Dit heeft een effect op ondernemen.
	15	Programma Ontwikkelen Nationale Strategie Landschap	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0	+	+	+	Het programma heeft als doel landschappelijke kwaliteit maximaal te verbinden aan maatschappelijke opgaven voor de fysieke leefomgeving. Dit heeft effect op hittestress.	Het programma heeft als doel landschappelijke kwaliteit maximaal te verbinden aan maatschappelijke opgaven voor de fysieke leefomgeving.	Het programma heeft als doel landschappelijke kwaliteit maximaal te verbinden aan maatschappelijke opgaven voor de fysieke leefomgeving. Dit heeft impact op de landbouw.
	16	Natuurpact	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	0	+	+	+	N.v.t.	Het programma heeft als doel het verbeteren van de biodiversiteit en het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur.	Het programma heeft als doel het versterken van de relatie tussen natuur en economie.
	17	Nationaal Biodiversiteits- Strategie & Actieplan	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0	+	+	N.v.t.	Het doel van het actieplan is om natuurlijke ecosystemen te beschermen en herstellen.	Het doel van het actieplan is om opbrengsten uit het gebruik van genetische bronnen eerlijk te verdelen.
	18	Programma Versterken Biodiversiteit	+	0	0	0	+	0	+	+	+	+	+	0	0	+	+	+	Het programma heeft als doel een halvering van de ecologische voetafdruk in 2050.	Het programma heeft als doel een 100% doelbereik van de Vogel- en Habitatrichtlijn in Nederland in 2050 en een halvering van de ecologische voetafdruk in 2050.	Het programma heeft als doel een halvering van de ecologische voetafdruk in 2050. Hiervoor moet de economie ook verduurzamen.
	19	Waardevol en Verbonden - LNV visie op kringlooplandbouw	+	0	+	0	+	0	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Het doel van de visie is Nederland is koploper kringlandbouw in 2030. Kringlooplandbouw heeft positieve effecten op luchtverontreiniging, geurhinder en chemische stoffen (allemaal gekoppeld aan de effecten die het huidige landbouwsysteem heeft).	Het doel van de visie is Nederland is koploper kringlandbouw in 2030. Kringlooplandbouw kan er voor zorgen dat schade aan het ecosysteem (water, bodem, lucht) voorkomen en hersteld wordt.	Het doel van de visie is Nederland is koploper kringlandbouw in 2030. Kringlooplandbouw zorgt ervoor dat ondernemers duurzaam zijn. Het doel is om kringlooplandbouw genoeg te laten verdienen, verspilling bij consumenten tegen te gaan en een Nederland voor te laten lopen bij vernieuwing.
20	Realisatieplan Visie Landbouw, Natuur en Voedsel	+	0	+	0	+	0	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Het doel van het realisatieplan is dat het voor alle betrokken partijen in en om de agrosector in 2030 nog steeds aantrekkelijker en logischer is om kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk schaalniveau te sluiten. Kringlooplandbouw heeft positieve effecten op luchtverontreiniging, geurhinder en chemische stoffen (allemaal gekoppeld aan de effecten die het huidige landbouwsysteem heeft).	Het doel van het realisatieplan is dat het voor alle betrokken partijen in en om de agrosector in 2030 nog steeds aantrekkelijker en logischer is om kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk schaalniveau te sluiten. De natuur in de natuurgebieden, op de landbouwgronden en in de wateren is rijker en veelzijdiger. De biodiversiteit neemt toe. Landbouw en natuur versterken elkaar.	Het doel van het realisatieplan is dat het voor alle betrokken partijen in en om de agrosector in 2030 nog steeds aantrekkelijker en logischer is om kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk schaalniveau te sluiten en zo te bewerkstelligen dat Nederland koploper is in kringlooplandbouw. De economische positie van boeren en tuinders is dusdanig dat zij in de kringlooplandbouw een goed inkomen verdienen, nieuwe verdienmodellen kunnen ontwikkelen, kunnen innoveren en gezonde bedrijven in stand kunnen houden.	

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA														Argumentatie					
		Gezonde Leefomgeving						Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie									
		Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters	Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame economie	
	21	Bos voor de Toekomst	+	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0	Het doel van deze uitwerking is het bos met al zijn functies goed doorgeven aan toekomstige generaties. Dit heeft positieve effecten voor luchtverontreiniging en hittestress.	Het doel van deze uitwerking is het bos met al zijn functies goed doorgeven aan toekomstige generaties. Dit heeft positieve effecten op vitale ecosystemen.	N.v.t.
Klimaat, Energie en Circulariteit	22	Klimaatakkoord	+	0	0	0	0	0	+	+	0	+	+	0	0	+	+	+	Het klimaat akkoord heeft als doel het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49 % ten opzichte van 1990. Dit heeft positieve effecten op luchtverontreiniging en hittestress.	Het klimaat akkoord heeft als doel het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990. Dit heeft positieve effecten op luchtverontreiniging. Omdat de landbouw moet verduurzamen, is er een positief effect op bodem.	Het klimaat akkoord heeft als doel het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990. Hierdoor zullen industrie en de elektriciteitssector moeten verduurzamen.
	23	Programma Energie Hoofdinfrastructuur	+	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	Het programma richt zich op het tijdig realiseren van voldoende ruimte voor de nationale energiehoofdinfrastructuur. Dit kan effecten hebben op de omgevingsveiligheid en luchtverontreiniging.	N.v.t.	Het programma richt zich op het tijdig realiseren van voldoende ruimte voor de nationale energiehoofdinfrastructuur. Hierdoor moet de energiesector verduurzamen.
	24	Nationaal Plan Energiesysteem	+	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	Het programma heeft als doel om een duidelijke ontwikkelrichting voor het energiesysteem tot 2050 te bieden. Dit kan effecten hebben op de omgevingsveiligheid en luchtverontreiniging.	N.v.t.	Het programma heeft als doel om een duidelijke ontwikkelrichting voor het energiesysteem tot 2050 te bieden. Hierdoor moet de energiesector verduurzamen.
	25	Nationaal Programma Regionale Energiestrategie	+	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	Het programma heeft als doel om ten minste 35 TWh elektriciteit opwekken uit zonne- en windenergie in 2030. Dit kan effecten hebben op de omgevingsveiligheid en luchtverontreiniging.	N.v.t.	Het programma heeft als doel om ten minste 35 TWh elektriciteit opwekken uit zonne- en windenergie in 2030. Hierdoor moet de energiesector verduurzamen.
	26	Nationaal Programma Circulaire Economie	+	0	0	0	+	0	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Het programma streeft naar een circulaire economie in 2050. Dit heeft positieve effecten op luchtverontreiniging en chemische stoffen.	Het programma streeft naar een circulaire economie in 2050. Dit heeft indirect positieve effecten op vitale ecosystemen.	Het programma streeft naar een circulaire economie in 2050. Hier wordt duurzaam ondernemen gestimuleerd.
	27	Nationaal Programma Verduurzaming Industrie	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0	+	0	+	+	+	Het programma heeft als doel de industrie te verduurzamen, waardoor er minder CO ₂ en chemische stoffen vrijkomen.	Het programma heeft als doel de industrie te verduurzamen, waardoor er minder CO ₂ en chemische stoffen vrijkomen.	Het programma heeft als doel de industrie te verduurzamen.
	28	Nationaal Programma voor Industriële Clusters	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0	+	0	+	+	+	Het programma heeft als doel 49% CO ₂ -reductie in 2030 en 95% in 2050 voor de industrie, waardoor er minder CO ₂ en chemische stoffen vrijkomen.	Het programma heeft als doel 49% CO ₂ -reductie in 2030 en 95% in 2050 voor de industrie.	Het programma heeft als doel 49% CO ₂ -reductie in 2030 en 95% in 2050 voor de industrie, waardoor de industrie moet verduurzamen.
	29	Programma Ruimte voor Biobased bouwen	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+	N.v.t.	Het programma draagt bij aan nationale doelstellingen op gebied van CO ₂ -reductie, stikstofreductie en natuur- en biodiversiteitsherstel.	Het programma draagt bij aan nationale doelstellingen op gebied van circulaire economie.
	30	Impulsprogramma Chemische Stoffen	+	0	0	0	+	+	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Het programma pakt de milieurisico's rond chemische stoffen aan en draagt bij aan het werken naar verwaarloosbare risico's voor mens en milieu als gevolg van chemische stoffen.	Het programma richt zich op meer samenhang in het beleid rond chemische stoffen en water, bodem en lucht en draagt bij aan het werken naar verwaarloosbare risico's voor het milieu als gevolg van chemische stoffen.	Het programma richt zich op meer samenhang in het beleid rond chemische stoffen en circulaire economie en draagt bij aan de transitie naar een circulaire economie.
	31	Nationaal Programma Ruimte voor Economie	-	-	0	0	-	-	0	0	0	0	0	+	0	+	+	+	Het programma heeft als doel om fysieke ruimte te creëren voor de industrie, wat negatieve effecten kan hebben op de gezonde leefomgeving.	N.v.t.	Dit programma werkt er naar toe om circulariteit voor bedrijven mogelijk te maken. Daarnaast stimuleert het bedrijven om klimaatneutraal te ondernemen en investeert het in toekomstbestendige bedrijventerreinen. Om dit te realiseren zijn goede economische parameters nodig.

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA														Argumentatie		
		Gezonde Leefomgeving							Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie					
		Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters	Gezonde Leefomgeving
	32	Beleidsprogramma Microplastics	0	0	0	0	0	0	0	+	0	+	0	0	0	N.v.t.	Het programma heeft als doel om verdere vervuiling van rivieren, zeeën en oceanen met microplastics te voorkomen. Dit heeft positieve effecten op waterkwaliteit.	N.v.t.
	33	Perspectief op de Nederlandse Economie 2050	+	0	0	0	+	+	0	+	+	+	+	+	+	De visie heeft als doel om te investeren in verduurzaming en de samenleving, wat effecten heeft op een gezonde leefomgeving.	De visie heeft als doel om te investeren in verduurzaming, wat effecten heeft op vitale ecosystemen.	Het perspectief heeft als doel om te werken naar een vitale economie, met aandacht voor duurzaamheid en de brede welvaart.
	34	Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen	+	0	0	0	+	+	0	+	+	+	+	+	+	Het plan heeft als doel om de maatschappelijke doelen in het fysieke domein te realiseren. Dit wordt gedaan door het tegengaan van verontreiniging in de leefomgeving.	Het plan heeft als doel om de maatschappelijke doelen in het fysieke domein te realiseren. Dit zorgt voor positieve effecten op vitale ecosystemen.	Het plan heeft als doel om de maatschappelijke doelen in het fysieke domein te realiseren. De circulaire economie wordt gestimuleerd.
	35	Nationale Grondstoffenstrategie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	De strategie heeft als doel het vergroten van de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen op middellange termijn. Dit wordt circulair gedaan.
	36	Beleidsagenda Duurzame Financiering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	De agenda heeft als doel financiële markten in te zetten als vliegwiel voor verduurzaming en aan duurzaamheid gerelateerde financiële risico's voldoende te beheersen.
	37	Strategische Agenda voor het Ondernemersklimaat	+	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	De agenda heeft als doel om bedrijfsactiviteiten die substantieel bijdragen aan de verduurzaming en weerbaarheid van onze economie te stimuleren.	N.v.t.	De agenda heeft als doel om bedrijfsactiviteiten die substantieel bijdragen aan de verduurzaming en weerbaarheid van onze economie te stimuleren.
Leefbare steden en regio's	38	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Het programma heeft als doel de leefbaarheid van Nederland duurzaam te ontwikkelen. Dit heeft positieve effecten op de leefomgeving.	N.v.t.	Het programma heeft als doel de concurrentiekracht van Nederland duurzaam te ontwikkelen.
	39	Programma Gezonde Leefomgeving	+	0	0	0	+	+	+	0	0	0	0	0	0	Het programma heeft als doel een gezonde leefomgeving voor iedereen. Er is een focus op milieugezondheid.	N.v.t.	N.v.t.
	40	Programmatische Aanpak Groen in en om de Stad	+	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	+	+	Het programma heeft als doel om meer groen in de stad te realiseren, wat een positief effect kan hebben op hittestress en luchtverontreiniging.	Het programma heeft als doel om meer groen in de stad te realiseren, wat voor een positief effect kan zorgen voor de vastlegging van stikstof en de natuur en biodiversiteit kan verbeteren.	N.v.t.
	41	Mobiliteitsvisie 2050	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Het programma heeft als doel om te zorgen dat iedereen recht heeft op een gezonde en veilige leefomgeving i.r.t. mobiliteit.	N.v.t.	N.v.t.
	42	Schone Lucht Akkoord	+	0	0	0	0	0	0	0	+	0	0	+	+	Het akkoord heeft als doel om de luchtkwaliteit te verbeteren.	Het akkoord heeft als doel om de luchtkwaliteit te verbeteren.	Het akkoord heeft als doel om de luchtkwaliteit te verbeteren, wat gedaan kan worden door duurzame economie te stimuleren.
	43	Nota Ruimte	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Het programma heeft als doel de ruimte rechtvaardig te verdelen, wat positieve effecten heeft voor de gezonde leefomgeving.	Het programma heeft als doel de ruimte rechtvaardig te verdelen, wat positieve effecten heeft voor vitale ecosystemen.	Het programma heeft als doel de ruimte rechtvaardig te verdelen, wat positieve effecten heeft voor een duurzame economie.
	44	Interbestuurlijk Programma Versterking Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Stelsel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
	45	Nationaal Programma Ruimte voor Defensie	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	Het programma heeft als doel ruimte voor ontwikkelingen bij defensie te vinden. Dit kan negatieve effecten hebben op de leefomgeving.	N.v.t.	N.v.t.
	46	Programma Erfgoeddeal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		NATIONAAL MILIEUPROGRAMMA														Argumentatie			
		Gezonde Leefomgeving						Vitale Ecosystemen				Duurzame Economie							
		Luchtverontreiniging	Geluidhinder	Geurhinder	Trillinghinder	Chemische stoffen	Omgevingsveiligheid	Hittestress	Bodem	Water	Lucht	Ecosystemen	Ondernemers	Consumenten	Randvoorwaarden duurzaam ondernemen	Duurzame economische ontwikkeling en verdienvermogen	Duurzame economische parameters	Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen
47	Programma Woningbouw	-	-	-	-	-	-	o	o	o	o	o	o	o	o	o	Het programma heeft als doel het bouwen van woningen, wat kan zorgen voor meer negatieve effecten voor de leefomgeving. Er wordt ingezet op woningen op plekken waar mensen prettig kunnen wonen en werken.	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage 2 Visual

Samenhang rijksprogramma's met Concept-Nationaal MilieuProgramma

Gezonde Leefomgeving | Vitale Ecosystemen | Duurzame Economie

Klimaatverandering & biodiversiteitsverlies

Klimaatverandering

Klimaatverandering & vervuiling

Vervuiling

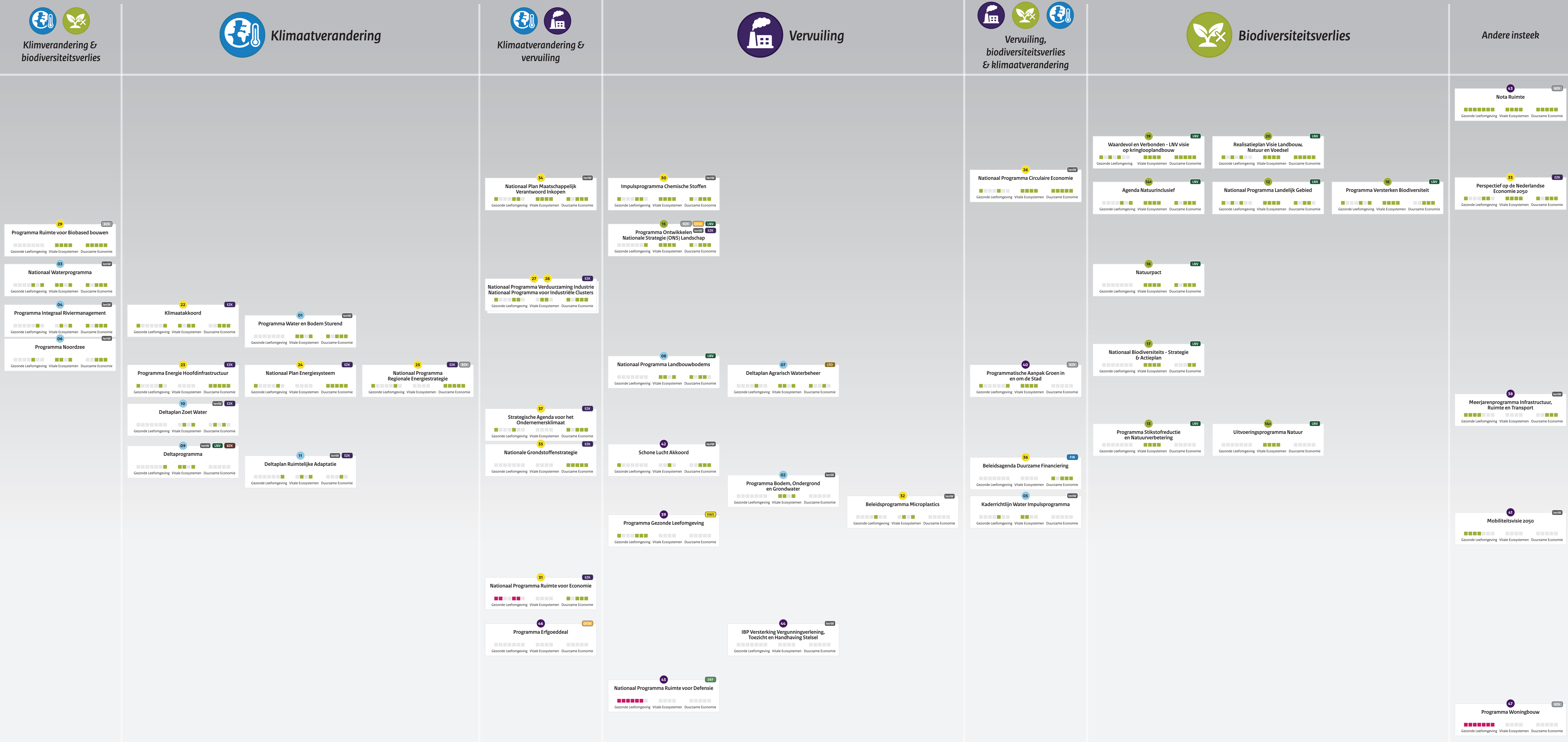
Vervuiling, biodiversiteitsverlies & klimaatverandering

Biodiversiteitsverlies

Andere insteek

Versterkend

Op gespannen voet

LEGENDA

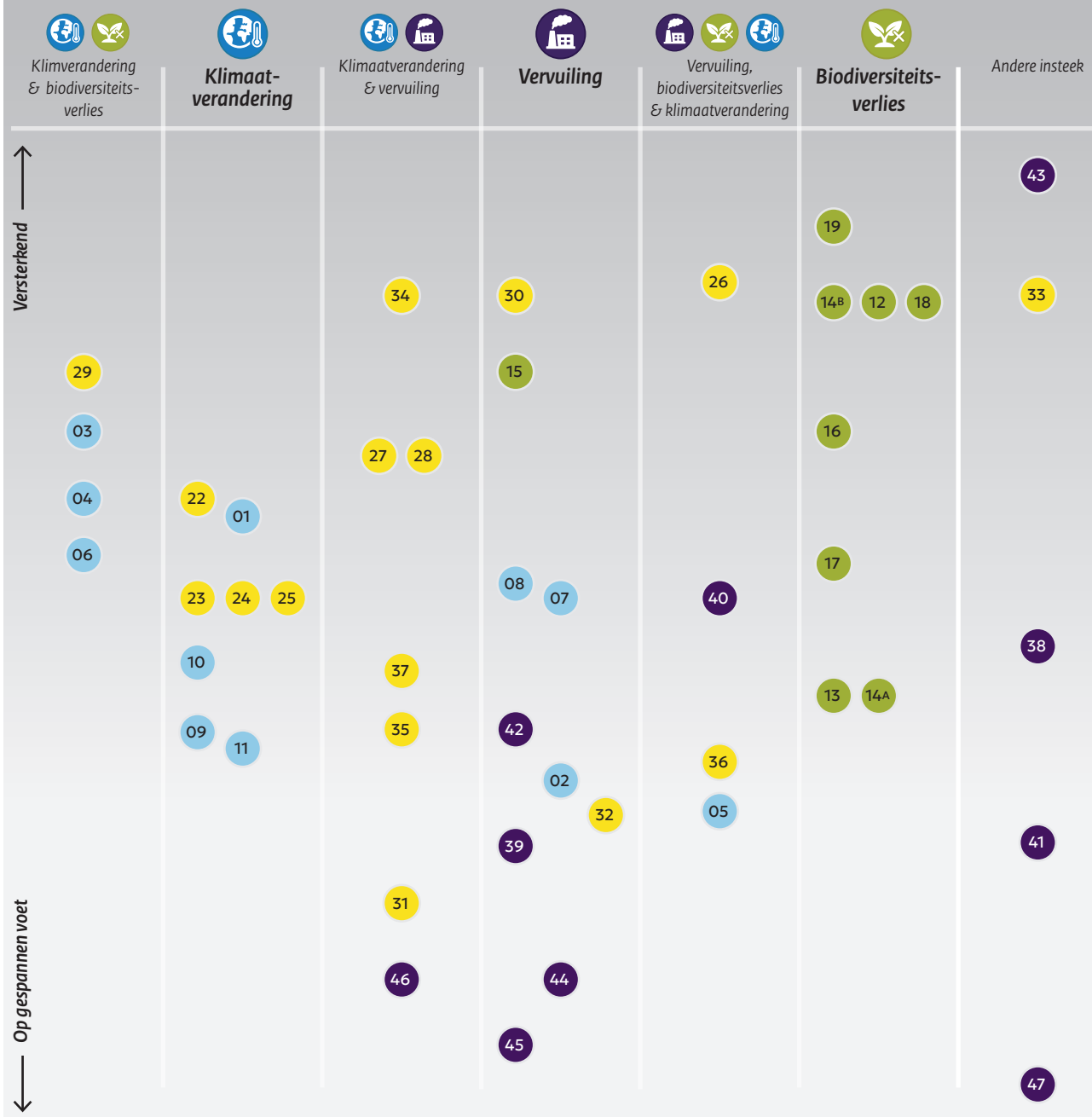
- (+) de doelen van het rijksprogramma en het concept-NMP versterken elkaar
- (-) de doelen van het rijksprogramma en het concept-NMP staan met elkaar op gespannen voet
- (o) er is geen directe relatie tussen de doelen van het rijksprogramma en het concept-NMP

OVERZICHT RIJKSPROGRAMMA'S

Programma	Ministerie	Periode	Gezonde Leefomgeving	Vitale Ecosystemen	Duurzame Economie
1. Programma Water en Bodem Sturend	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2027	+	+	+
2. Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2029	+	+	+
3. Nationaal Waterprogramma	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2027	+	+	+
4. Programma Integraal Riviermanagement	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2029	+	+	+
5. Kaderlijlijn Water Impulsprogramma	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2027	+	+	+
6. Programma Noordzee	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2027	+	+	+
7. Deltaplan Agrarisch Waterbeheer	LTO	2019-2027	+	+	+
8. Nationaal Programma Landbouwbodems	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2019-2029	+	+	+
9. Deltaprogramma	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2027	+	+	+
10. Deltaplan Zoet Water	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2027	+	+	+
11. Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2018-2024	+	+	+
12. Nationaal Programma Landelijk Gebied	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2020-2027	+	+	+
13. Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2020-2029	+	+	+
14. Uitvoeringsprogramma Natuur	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2020-2029	+	+	+
15. Programma Ontwikkelen Nationale Strategie Landschap	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2019-2029	+	+	+
16. Natuurplein	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2019-2029	+	+	+
17. Nationaal Biodiversiteits- Strategie & Actieplan	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2020-2029	+	+	+
18. Programma Versterken Biodiversiteit	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2020-2029	+	+	+
19. Waardevol en Verbonden - LNV visie op kringlooplandbouw	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2019-2029	+	+	+
20. Realisatieplan Visie Landbouw, Natuur en Voedsel	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2019-2029	+	+	+
21. Bos voor de Toekomst	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	2020-2029	+	+	+
22. Klimaatpakket	Ministerie van Economische Zaken	2019-2024	+	+	+
23. Programma Energie Hoofdinfrastuur	Ministerie van Economische Zaken	2020-2029	+	+	+
24. Nationaal Plan Energiesysteem	Ministerie van Economische Zaken	2019-2024	+	+	+
25. Nationaal Programma Regionale Energiesstrategie	Ministerie van Economische Zaken en Koninkrijksrelaties	2020-2029	+	+	+
26. Nationaal Programma Circulaire Economie	Ministerie van Economische Zaken	2020-2029	+	+	+
27. Nationaal Programma Verduurzaming Industrie	Ministerie van Economische Zaken	2020-2029	+	+	+
28. Nationaal Programma voor Industriële Clusters	Ministerie van Economische Zaken	2020-2029	+	+	+
29. Programma Ruimte voor Biobased bouwen	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	2020-2029	+	+	+
30. Impulsprogramma Chemische Stoffen	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2019-2024	+	+	+
31. Nationaal Programma Ruimte voor Economie	Ministerie van Economische Zaken	2019-2024	+	+	+
32. Beleidsprogramma Microplastics	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2018-2023	+	+	+
33. Perspectief op de Nederlandse Economie 2030	Ministerie van Economische Zaken	2020-2021-2029	+	+	+
34. Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2025	+	+	+
35. Nationale Grondstoffenstrategie	Ministerie van Economische Zaken	2019-2029	+	+	+
36. Beleidsagenda Duurzame Financiering	Financiële markten	2022-2029	+	+	+
37. Strategische Agenda voor het Ondernemersklimaat	Ministerie van Economische Zaken	2022-2023 (aanpak) 2024	+	+	+
38. Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2026	+	+	+
39. Programma Gezonde Leefomgeving	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2019-2025	+	+	+
40. Programmatische Aanpak Groen in en om de Stad	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	2022-2029	+	+	+
41. Mobiliteitsvisie 2050	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2019-2029	+	+	+
42. Schone Lucht Akkoord	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2020-2029	+	+	+
43. Nota Ruimte	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	2020-2021-2029	+	+	+
44. IBP Versterking Vergaanderoverleging, Toezicht en Handhaving Stelsel	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	2022-2024	+	+	+
45. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie	Ministerie van Defensie	2-2022	+	+	+
46. Programma Erfgoeddeed	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	2019-2024	+	+	+
47. Programma Woningbouw	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	2022-2029	+	+	+

Samenhang rijksprogramma's met Concept-Nationaal MilieuProgramma

Gezonde Leefomgeving | Vitale Ecosystemen | Duurzame Economie

Bodem- en watersysteem

- 1 Programma Water en Bodem Sturend
- 2 Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater
- 3 Nationaal Waterprogramma
- 4 Programma Integraal Riviermanagement
- 5 Kaderrichtlijn Water Impulsprogramma
- 6 Programma Noordzee
- 7 Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
- 8 Nationaal Programma Landbouwbodems
- 9 Deltaprogramma
- 10 Deltaplan Zoet Water
- 11 Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

Landbouw en natuur

- 12 Nationaal Programma Landelijk Gebied
- 13 Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering
- 14^A Uitvoeringsprogramma Natuur
- 14^B Agenda Natuurinclusief
- 15 Programma Ontwikkelen Nationale Strategie Landschap
- 16 Natuurpact
- 17 Nationaal Biodiversiteits- Strategie & Actieplan
- 18 Programma Versterken Biodiversiteit
- 19 Waardevol en Verbonden - LNV visie op kringlooplandbouw
- 20 Realisatieplan Visie Landbouw, Natuur en Voedsel
- 21 Bos voor de Toekomst

Klimaat, Energie en Circulariteit

- 22 Klimaatakkoord
- 23 Programma Energie Hoofdinfrastructuur
- 24 Nationaal Plan Energiesysteem
- 25 Nationaal Programma Regionale Energiestrategie
- 26 Nationaal Programma Circulaire Economie
- 27 Nationaal Programma Verduurzaming Industrie
- 28 Programma Ruimte voor Biobased bouwen
- 29 Nationaal Programma voor Industriële Clusters
- 30 Impulsprogramma Chemische Stoffen
- 31 Nationaal Programma Ruimte voor Economie
- 32 Beleidsprogramma Microplastics
- 33 Perspectief op de Nederlandse Economie 2050
- 34 Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
- 35 Nationale Grondstoffenstrategie
- 36 Beleidsagenda Duurzame Financiering
- 37 Strategische Agenda voor het Ondernemersklimaat

Leefbare steden en regio's

- 38 Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
- 39 Programma Gezonde Leefomgeving
- 40 Programmatische Aanpak Groen in en om de Stad
- 41 Mobiliteitsvisie 2050
- 42 Schone Lucht Akkoord
- 43 Nota Ruimte
- 44 IBP Versterking Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Stelsel
- 45 Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
- 46 Programma Erfgoeddeal
- 47 Programma Woningbouw